

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
TEZSİZ FİNANS YÜKSEK LİSANS BÖLÜMÜ

TÜRKİYE'DE KATILIM BANKLARININ
FON TOPLAMA VE FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ

Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi

MURAT SAVAŞ

Ankara,2023

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
TEZSİZ FİNANS YÜKSEK LİSANS BÖLÜMÜ

TÜRKİYE'DE KATILIM BANKLARININ
FON TOPLAMA VE FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ

Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi

MURAT SAVAŞ

DANIŞMAN
PROF.DR. KORKUT ÖZKORKUT

Ankara,2023

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ**

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Enstitünüz İŞLETME Anabilim Dalı 21932234 numaralı tezsiz yüksek lisans öğrencisi MURAT SAVAŞ'ın "TÜRKİYE'DE KATILIM BANKARLARININ FON TOPLAMA VE FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ" adlı (İngilizce Başlığı "METHODS OF FUND COLLECT AND FUNDİNG BY İNTEREST-FREE BANKİNG İN TURKEY") tezsiz yüksek lisans dönem projesi tarafımca değerlendirilmiş olup,

BAŞARILI

BAŞARISIZ

bulunmuştur.

Dönem projesi danışmanı olarak, adı geçen öğrencinin notunun, dönem projesinin Enstitünüz Müdürlüğü'ne tesliminden önce *Öğrenci İşleri Bilgi Sistemi*'ne (OİBS) tarafımdan işlendiğini beyan ederim.

DÖNEM PROJESİ DANIŞMANI ONAYI

TARİH:04/07/2023

PROF.DR. KORKUT ÖZKORKUT

UYARI: Değerlendirme Formu'na, 2 adet proje CD'si (PDF formatında) eklenecektir.

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

PROF.DR. KORKUT ÖZKORKUT danışmanlığında hazırladığım “**TÜRKİYE’DE KATILIM BANKALARININ FON TOPLAMA VE FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ (Ankara.2023)** ” adlı dönem projesindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 07/07/2023
MURAT SAVAŞ

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	iii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	2
1.1. FAİZSİZ BANKACILIK, DÜNYA VE TÜRKİYEDE KATILIM BANKACILIĞI	2
1.1.1. Faizsiz Bankacılık Kavramı.....	2
1.1.2. Dünyada Faizsiz Bankacılığın Tarihsel Gelişimi	2
1.1.3. Dünyada Faizsiz Bankacılık	3
1.1.4. Türkiye’de Katılım Bankacılığı Kavramı.....	5
1.1.5. Türkiye’de Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi	5
1.2. FAİZSİZ BANKACILIĞIN OLUŞUM NEDENLERİ	7
1.2.1. Dini Dayalı Nedenler	7
1.2.2. Ekonomik Nedenler	8
1.2.3. Sosyal Nedenler	9
1.2.4. Politik Nedenler	9
İKİNCİ BÖLÜM.....	11
2. KATILIM BANKACILIĞI FON TOPLAMA VE FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ	11
2.1. KATILIM BANKACILIĞINDA FON TOPLAMA YÖNTEMLERİ	11
2.1.1. Özel Cari Hesaplar.....	11
2.1.2. Katılma Hesapları.....	11
2.2. KATILIM BANKACILIĞINDA FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ	13
2.2.1. Nakdi Kullandırmalar	13
2.2.1.1. Bireysel Finansman Desteği.....	13
2.2.1.1.2. Mudaraba	14
2.2.1.1.3. Muşaraka	15
2.2.1.1.4. Murabaha (Kurumsal Finansman Desteği)	16
2.2.1.1.5. Leasing-İcara (Finansal Kiralama)	17
2.2.1.1.6. Selem (Peşin Bedelli Vadeli Teslimat)	18
2.2.1.1.7. Sukuk (Kira sertifikası)	19
2.2.1.1.8. Karz-ı Hasen	23
2.2.1.1.9. İstisna(Eser Sözleşmesi).....	24
2.2.1.1.10. Teverruk.....	24
2.2.2. Gayri Nakdi Kullandırmalar.....	25
2.2.2.1. Teminat Mektubu	25
2.2.2.2. Akreditifler.....	26
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	28

3. KATILIM BANKACILIĞININ AVANTAJLARI VE KONVANSİYONEL BANKACILIKTAN AYRIŞAN YÖNLERİ	28
3.1. KATILIM BANKACILIĞININ AVANTAJARI	28
3.1.1. Katılım Bankacılığının Bankacılık Sistemine Sağladığı Avantajlar	28
3.1.2. Katılım Bankacılığının Ekonomiye Sağladığı Avantajlar	29
3.1.3. Katılım Bankacılığının Müşterilerine Sağladığı Avantajlar	30
3.2. KATILIM BANKACILIĞININ KONVANSİYONEL BANKACILIKTAN AYRIŞAN YÖNLERİ	30
SONUÇ	34
ÖZET	36
ABSTRACT	37
KISALTMALAR	38
TABLolar LİSTESİ	39
KAYNAKÇA	40

GİRİŞ

Katılım bankacılığı, faiz hassasiyeti bulunan ve bundan dolayı sahip olduğu kaynakları finans sektöründen uzakta tutmayı tercih eden kesimin elinde bulundurduğu bu atıl kaynağı piyasaya dahil etme çabasının bir sonucudur.

Kişi ve kurumların, faizsizlik prensiplerine bağlı ve İslam kültürüne uygun olacak şekilde fonlarını güvende tutma, kar elde etme ve finansman ihtiyaçlarını karşılayan bu sistem, temelde kar zarar ortaklığına dayanan bir ticaret anlaşması şeklinde faaliyet göstermektedir. Mudilerden topladığı fon havuzlarındaki kaynak ile fon talep edenlere faizsizlik prensiplerine bağlı şekilde kaynak sağlamaktadır. Katılım bankası yaptığı ticari nitelikli faaliyetler sonucunda mudileri ile ortaya çıkan karı ya da zararı paylaşmaktadır. Katılım bankaları günümüzde konvansiyonel bankaların müşterilerine sundukları neredeyse bütün ürün ve hizmeti İslami usullere uygun olacak şekilde sunmaktadır.

Nüfusun çoğunluğunun Müslüman olduğu ülkelerde hatta dinden bağımsız olarak birçok Avrupa ülkesinde katılım bankacılığı yer edinmiş ve gelişimini sürdürmektedir. Türkiye’de katılım bankacılığı, 2023 yılında bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü içerisindeki payı %8 seviyesine ulaşmış ve artmaya da devam etmektedir. TKBB’nin yaptığı çalışmalarda 2025 yılında katılım bankalarının pastadaki payının %15 seviye ulaşması hedeflenmektedir.

Katılım bankacılığının temelleri 1970’li yıllarda, petrol ihracatçısı ülkelerin ellerindeki atıl fona ulaşmak ve sisteme dahil etmek için atılmıştır. Ülkemizde 1980 sonrasında yapılan düzenlemeler ile birlikte ÖFK ’nın faaliyete geçmesiyle faizsiz finans sisteminin temelleri atılmıştır. Ardında yapılan düzenlemeler ile bu ÖFK ları banka statüsü kazandırılarak “ Katılım Bankası” unvanı ile faaliyetlerini sürdürmeye devam etmektedirler.

Fon kullandırmalarında doğrudan reel ekonomiye katkı sağlayan katılım bankaları, bir mal ya da hizmetin finansmanını satıcıya ödeme yolu ile gerçekleştirmektedir. Sadece gerçek ticarete aracılık eden banka bu sayede kaynağın ekonomiye doğrudan girişini sağlamaktadır. Katılım bankacılığı, rekabetçi bir yapıda olması için gerekli ürün ve hizmet alt yapısına sahiptir. Ülkemizde kamu kesiminin de katılım bankacılığına dahil olması ile tercih edilebilirlik düzeyi artmıştır.

Üç bölümden oluşan çalışmamın birinci bölümünde, “Faizsiz Bankacılık, Dünya ve Türkiye’de Katılım Bankacılığı “başlığı altında faizsiz bankacılığı gelişim serüveni, ortaya çıkma nedenleri, Dünya da ve Türkiye ’deki durumu anlatılmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde, katılım bankalarının fon toplama ve kullandırma yöntemleri üzerinde durarak kullanılan ürünlerin çalışma prensipleri ve uygulama şekline değinilmiştir.

Üçüncü bölümde ise, çokça tartışılan konvansiyonel bankacılık ve katılım bankacılığının karşılaştırılmalı analizi yapılarak aralarındaki farklılıklar ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. FAİZSİZ BANKACILIK, DÜNYA VE TÜRKİYEDE KATILIM BANKACILIĞI

1.1.1. Faizsiz Bankacılık Kavramı

Dünyada “İslami bankacılık” Türkiye de ise “ Katılım Bankacılığı” olarak adlandırılan faizsiz bankacılığı, kar veya zarar ortaklığı esas alınarak mudilerden fon toplayan ve fon talep edenlere İslami usullere uygun olacak şekillerde kaynak sağlayan finansal bir sistem olarak tanımlamak mümkündür.

Katılım bankalarının temelinde “ortaklık” prensibi yer almaktadır. Bankaya ülkemizde verilen isimden de anlaşılacağı üzere bu ortaklık, fon sağlayan mudilerin, bankanın faaliyetinden elde edeceği kar ya da zarara belirlemiş bir oranda katılmasından geçer.

Riba'nın olmadığı, faizsizlik esasına göre faaliyet gösteren bankacılık için birden fazla tanımlama yapılmıştır. Bu yapılan tanımlamaları bir çatı altında toplayacak olursak; Dinin esaslarını dikkate alarak ve dinin kurallarına uygun olacak şekilde, hane haklının ya da tüzel kişilerin ellerinde bulundurduğu fonları alıp değerlendirmek ve fon ihtiyacı olan kişi ya da kurumlara fon desteği sağlayarak, bütün konvansiyonel bankaların aksine faizden uzak kalacak şekilde hizmet verme gayretinde olan finansal kurumlardır (Dikkaya ve Kutval, 2014: 27).

1.1.2. Dünyada Faizsiz Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

Birçok kaynakta, faizsiz bankacılığın temellerinin Hamurabiden itibaren atılmaya başlandığı belirtilmektedir. Ancak İslamiyet tarihi incelendiğinde faizsizlik ilkesine uyarak çalışmalar yapan kurumlar karşımıza çıkmaktadır (Başgümüş, 1997: 20).

Tüm dünyada İslamiyet inancına sahip kişilerce faizsiz bir bankacılık modelinin olup olamayacağı üzerine tartışmalar yaşanmıştır. İlk girişim ise 1946 yılında gerçekleşmiştir. Kısıtlı olsa belirli bir Müslüman nüfusa sahip olan Pakistan da bir grup girişimci tarafından sistem oluşturulmuş. Bu sistemde günümüzde görülmeyecek olan bir “zekât” modeli geliştirilmiştir. Fon talep edenler, vadesi geldiğinde sadece aldıkları fonun taksitini değil bununla birlikte kazandıkları paranın zekâtını da bu bankaya vermek zorundalardı. Mısırda 1963 yılında faaliyete başlayan “Tasarruf Bankası” dünyadaki ilk faizsizlik esasına dayalı bankacılık sistemi ile faaliyet gösteren kurum olmuştur. Bu banka faaliyet ağını genişleterek kurulduktan üç yıl sonrasında 6 adet şubeye, daha sonraki yıl ise ilave 3 şube ile birlikte toplamda 9 şubede hizmet vermiştir. Bu olumlu gelişmeler devam ederken Mısırda rejim değişikliği ile birlikte 1977 yılında bu bankaya yeni rejim tarafından el konulmuştur. En azından bir temel oluşturmayı başarmış olan Mısır'ın sonrasında dünyada birçok ülkede faizsizlik prensiplerine uygun faaliyet gösterebilecek bankacılık üzerine girişimler olmuştur. Yine Mısırda kurulan “Nasır Sosyal Bankası”(1971), önemli bir kuruluş olan ve günümüzde de faaliyetini sürdüren, İslamiyet'e inanan toplumun oluşturduğu ülkelerde hizmet sunarak destek sağlamak amacıyla olan “ İslam Kalkınma Bankası “ (1975) kurulmuştur. Bunların yanı

sıra yine aynı yıllarda “Dubai İslam Bankası”, yine aynı coğrafyada yer alan ülkelerden olan Kuveyt’te “Kuveyt Finans Kurumu” kurulmuştur. Daha sonrasında “Dâru'l Mâli El- İslami” kurulmuş ve faizsiz bankacılık alanında faaliyete başlayan diğer bankalar ile birlikte hizmet vermişlerdir (Şen, 2011: 42).

Bu tarihsel süreci aşamalara bölmek gerekirse.(Türkmenoğlu, 2007: 14);

1- Ortaya Çıkış Aşaması (1972-1975): İslam ülkelerinde bulunan petrol cevherinin, bu ülkedeki kişi ve kurumların gelir seviyelerini aşırı derecede yükseltmesi ve bu kaynağın atıl kalması.

2- Gelişim Aşaması(1976-1983): Ortada olan bu atıl fon kaynağı tüm dünyanın dikkatini çekmiştir. Kaynağın merkezi olan Körfez kesiminden başlayarak tüm dünyada faizsiz hizmet sunan bankalar oluşturulmuştur. Öyle ki, inancı Müslümanlığın dışında olan ülkeler dahi ulaştığı görülmektedir. İngiltere önemli örneklerindedir.

3-Olgunluk Aşaması(1983'den günümüze): Aslında bu dönemde bankalara olgunlaşmak için fırsatlar doğmuştur. Bankaların potansiyel müşteri grubunda yaşanan ekonomik buhran, petrol üretici ülkelerde yaşanan, dolardaki değer artışına istinaden, gelir azalışı gibi faktörler bankaların kendi gelişimlerini yaşamalarını imkân vermiştir. Ürün çeşitliliğinin artırılması, yeni pazarlara giriş gibi birçok süreç yaşamıştır. Faizsiz bankacılık için olumsuz gelişmeler yaşanırken kendi içinde bir fırsat yarattığı bu dönemde, Amerika, İran, Pakistan ve Türkiye gibi ülkelerde girişimler yoğunlaşmıştır.

1.1.3. Dünyada Faizsiz Bankacılık

Faizsiz bankacılık, konvansiyonel bankacılık sistemine alternatif olarak 1970li yılların başından buyana, yaklaşık 50 yıl içerisinde kendini geliştirerek dini hassasiyetlere uygun olacak şekilde faaliyetini sürdürmektedir. Bir önceki kısımda da yer verdiğimiz başlangıç serüveninde İslam Kalkınma Bankası ve Dubai Kalkınma Bankasının o yıllarda attığı temeller ile birlikte günümüze kadar ulaşan sistem artık, konvansiyonel bankacılığa tam bir alternatif olma noktasına gelmiştir. Faizsiz bankacılık modeli, bankacılık sisteminin pastasından aldığı payını her geçen gün arttırmaktadır.

Dini görüşlerden bağımsız olarak, konvansiyonel bankacılık sektöründe dünya ölçeğinde faaliyet gösteren ve söz sahibi olan birçok önemli banka da faizsizlik prensiplerine uygun olacak şekilde ilave bir oluşuma girmiş ve kendi bünyelerinde bir yapı oluşturmuşlardır. Konvansiyonel bankacılık alanında faaliyette olan bankalar, kendi mevcut hacminde bir eksilme yaşamamak ve ilaveler yapmak amacı ile bu sisteme dahil olmaya çalışmaktadır. Dünyaca ünlü banka gruplarından, ANZ Grindlays, Amro Bank, Deutshce Bank, Citibank, HSBC, United Bank of Kuwait, Arab Banking Corporation, Union Bank of Switzerland ve United Bank of Kuwait, bu bahsettiğimiz bankalardandır. Her biri gelişen bu sistemin farkına vararak, bünyelerinde faizsiz bankacılık alanında faaliyet gösterecek oluşumlar içerisinde girmiş ve devam etmektedir.

Bu bankacılık türünde sermayedarların ve girişimcilerin sadece Müslümanlardan oluştuğunu söylemek doğru değildir. Pazar büyüklüğünün yaklaşık 300 milyar dolar olduğu bilinen bu alandan faydalanmak isteyen birçok kurum vardır. Yukarıda adını geçirdiğimiz

kurumlar başta olmak üzere bankacılık alanında faaliyette olan her kurum bu büyük pastadan pay alma gayretindedir. Özellikle HSBC grubu, Müslüman topraklarda geniş şube ağının olmasından dolayı faizsiz bankacılık alanında kendisini oldukça geliştirmiştir. Pakistan'ın faizsiz bankacılık sistemine geçişinde de önemli rol oynayan ANZ grubu yaklaşık 45 yıldır faizsiz bankacılık alanında hizmet vermektedir. Pakistan da faizsiz bankacılık sisteminde hala ANZ grubun geçiş döneminde hazırladığı dokümanlar kullanılmaya devam etmektedir.

İslamiyet ile bir bağı bulunmayan birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi İngiltere de İslami finans üzerine girişimler gerçekleştirmiştir. Faizsiz bankacılık modelinin uygulanmasına başlanmasının izni " İngiltere Mali Hizmetler İdaresi" tarafından verilerek, "Islamic Bank Of Britain" bankası faaliyete Londra'da başlamıştır. Ayrıca şubeleşme de gerçekleştiren bankanın Birmingham ve Leicester da birer adet şubesi bulunmaktadır.

Faizsiz bankacılık sisteminde ürün geliştirilmesi ve uygulanabilirliğinin gelişimi ise Malezyalı bankalarca yapılmıştır. Özellikle menkul kıymet alanında uzmanlaşan Malezya kamu ve özel sektöre yönelik ihraçlar gerçekleştirmiştir. Yatırımcıların ellerindeki fon fazlalarını, likit menkul kıymetler ile değerlendiren bir sistem geliştirerek konvansiyonel bankacılık ürünlerine önemli bir alternatif ürünün gelişimini sağlamıştır. İslami bankacılıkta şuan önemli ürünler arasında yer alan " sukuk" ihraçları da ilk olarak 2002 yılında Malezya'da yapılmıştır. Yüksek hacimli gerçekleşen ihraçlarda, talepler arz tutarını aşmış ve Malezya arzı genişletmek zorunda kalmıştır. Yapılan sukuk ihracında talebin yarısından fazlası, Körfez ülkelerinden gelirken önemli ölçüde Asya ülkeleri, Avrupa ve Amerika'dan talepler gelmiş ve karşılanmıştır. Uygulaması incelendiğinde ise varlığa dayalı sukuk ihraçları yapıldığı görülmektedir. Malezya hazinesine ait arsalar, kurulan varlık kiralama şirketince kiralanmış ve hazineden elde edilen kira geliri mudilere dağıtılmıştır. Sukuk'un çalışma prensibini sonraki bölümlerde daha detaylı anlatacağız.

Amerika'da başlayan ve etkisi tüm dünyada hissedilen mortgage krizinin, konvansiyonel bankaların iş yapış modellerinden kaynaklandığının anlaşılması üzerine, İslami bankacılık modeline olan güven artmıştır. Bu güven artışı sektöre farklı ülkelerde katılımı için cesaret vermiştir. Faizsiz bankacılık modeline ilk kez bir Afrika ülkesi 2007 yılında katılmıştır. Nüfusu 500 milyon üzerinde olan Afrika topluluğunun neredeyse %10'unu oluşturan Sudan, bir çimento fabrikasına fon sağlamak adına sukuk ihracında bulunmuştur. 130 milyon dolara ulaşan sukuk ihracı ile Afrika ülkeleri arasında faizsiz bankacılık modeline ilk giriş yapan ülke olmuştur.(Taş,2021: 5)

Faizsiz bankacılık sistemine girmeyi fırsatı değerlendirmek için gerçekleştiren yapıların dışında, zorunda kalarak sisteme giren ülkeler bulunmaktadır. İran ve Pakistan ülkeleri, faizsiz bankacılık sistemini bir alternatif model olarak kullanmak yerine yaptıkları yasal düzenlemeler ile ülkede başkaca bir bankacılık modelinin kullanılmasını engellemişlerdir. Tek bir bankacılık modeli görülmekte o da İslami bankacılık modelidir. (Öztop, 2006: 25).

Ülkemizde dahil olmak üzere dünya üzerinde bir çok ülke, faiz hassasiyeti yüksek olan birey ve kurumların potansiyelini fark etmiş ve bunlara ulaşmak için ataklar yapmış ve yapmaya da devam etmektedir. Hacim olarak göz ardı edilemeyecek büyüklükte olan sektör tüm dünyada gelişimini sürdürmekte ve ilave girişimler ile desteklenmektedir.

1.1.4. Türkiye’de Katılım Bankacılığı Kavramı

Tüm dünya da faizsiz bankacılık veya İslami bankacılık olarak bilinen kavram, Türkiye’de oluşumunun ilk evresinde “Özel Finans Kurumu” olarak adlandırılmıştır. Ardından 2005 yılında 5411 sayılı bankacılık kanununda yapılan düzenleme ile ÖFK adı “Katılım Bankası” şeklinde değiştirilmiş ve gerekli şartları sağlayan kurumlar, uluslararası arenada ve sektörde daha fazla anlaşılır ve kabul görür bir statüye yükselmiştir.

Katılım bankacılığı, İslami esaslara dayalı, faizsizlik ilkesinin ön planda olduğu şekle göre çalışan, bu ilkelere uygun olacak şekilde, ihtiyaç duyulan tüm bankacılık işlemlerini müşterilerine sunmak için hizmetlerini gerçekleştiren, mudilerden tasarruflarını toplayarak kazanca ya da kayba katılma yöntemi ile kaynak yaratan bankadır.

Geçtiğimiz bölümlerde azda olsa değindiğimiz, bankanın mudileri ile bir ortaklık içerisinde faaliyet gösterdiği, kar ya da zarar ortaklığı oluşturmasından kaynaklı olarak katılım bankacılığı adının oluştuğu söylenebilir. Banka, mudilerden toplanan fonlarla, yine İslamiyet’e uygun, dinin gerekliliklerini dikkate alarak yapılacak olan işlemle gerçek kişi ya da tüzel kişilerin fon ihtiyaçlarını çeşitli yöntemler ile karşılar. Bu işlemler neticesinde elde edilecek olan kar ya da zararı mudiler ile paylaşan bir finans sistemidir.

1.1.5. Türkiye’de Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi

Türkiye açısından dünya genelindeki gelişmeler incelendiğinde, en önemli etkinin, Türkiye’nin İslam Kalkınma bankasına 1975 yılında kurucu üye olarak dahil olmasının olduğu söylenebilir. Kurucu üyelik rolünün, 1984 yılında yapılan İslam Kalkınma bankasındaki pay artışı ile birlikte söz sahibi ülkelerden biri haline gelmiş olması da Türkiye’de katılım bankacılığının gelişimi açısından oldukça önemlidir. Türkiye, İslam Kalkınma Bankasının iç dinamiklerinde önemli bir rol üstlenmiş ve yönetim kurulu içerisinde daimi üye bulundurma hakkı kazanmıştır. Bu gelişmeler ışığında, Türkiye’de katılım bankacılığı gelişimi için adımlar atılmaya başlanmıştır. İlk adım olarak, ülke içerisinde faizsizlik esaslarına göre hizmet verecek bir banka kurulması ihtiyacı vardı. Faaliyet şekli kar ya da zarara katılma ortaklığı esaslarına dayalı, “Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası(DESİYAB)” kurulmuştur. Türkiye’nin ilk faizsizlik prensiplerine bağlı faaliyete başlayan bankasıdır. Bu bankanın temel amacı, döviz ihtiyacının yoğun olduğu 1970li yıllarda, yurt dışında çalışmak için giden işçilerin ellerindeki dövizleri yurt içine sokmak ve toplanan fonlar ile yurtiçinde sanayi yatırımı yaparak ülke ekonomisine katkı sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilecek faaliyetlerin tümü için bankaya izin verilmiştir. (Akin, 1986: 282).

Faizsiz bankacılık anlayışının, gelişmişlik seviyesi yüksek ekonomiye sahip olan ülkeler ile kıyaslandığında, Türkiye’de finansal sistemin içine dahil olmaya çok geç başladığını söylemek mümkündür. Yayımlanan kanun hükmünde kararname (16 Aralık 1983 tarih 83/7506 sayı) ile birlikte Türkiye’de faizsiz finans sisteminin kapıları açılmıştır. İlgili kararname ile faaliyet izinleri verilmiş ve gelecekte “Katılım Bankası” unvanı ile ilişkilendirilecek ve bu sistemin Türkiye’deki temellerini atmış olan “Özel Finans Kurumları” faaliyete başlamıştır.

Bu düzenlemelerin ardından finans kurumları birer birer kurularak faaliyete geçmiştir. İlk kurulan finans kurumu 1984 yılında faaliyet için gerekli izin işlemlerini tamamlayan ve 1985 yılında resmi olarak faaliyete geçen “Albaraka Türk Özel Finans Kurumu Anonim Şirketi(A.Ş.)” ‘tir. Faisal Finans Kurumu A.Ş. de yine aynı yıl izin işlemleri ardından faaliyete geçerek hizmet sunmaya başlamıştır. Türkiye’de günümüzde en yüksek hacme sahip olan katılım bankasının temelleri ise “Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş.” unvanı ile 1989 yılında atılmıştır. Türkiye’de faizsiz finans modelindeki pazarın genişlemesi ile faaliyet izni alan kurumların sayısı da artış göstermiştir. Sırasıyla 1991,1995,1996 yıllarında , Anadolu Finans Kurumu A.Ş., İhlas Finans Kurumu A.Ş. ,Asya Finans Kurumu A.Ş. faaliyet izinlerini alarak faizsiz finans alanında hizmet vermeye başlamışlardır.

Bankacılık hizmet veren ÖFK’ları, yukarıda da bahsettiğimiz gibi sadece bir kararname ile faaliyet izni alan ve hizmet veren kurumlardı. Banka statüsünde olmadıkları için birçok kurum ve kuruluş nezdinde sorunlar ile karşılaşmaya başlamışlardı. Sunduğu ürün ve hizmetin muhatap için kabul edilebilirlik düzeyi, bankalara göre oldukça düşüktü. Bu sorunların çözüme kavuşturulması adına ÖFK’ları kanun hükmünde kararnamenin dışında, bankacılık statüsü kazandıracak bir düzenleme ile 1999 yılında 4389 sayılı bankalar kanununun içerisine katılmışlar ve bankacılık kanununa tabii hale gelmişlerdir. İlgili kanun kapsamında bankacılık kanunlarına tabii olmasına rağmen unvanlarında banka olmayışı yurt dışında gerçekleştirme istenen işlemlerde sorunların devam etmesine neden olmuştur. Bundan dolayı, kavram kargaşasına son vermek ve işlem sorunlarının ortadan kalkması adına ÖFK’larına 5411 sayılı kanun ile “Katılım Bankası” unvanı 2005 yılında verilmiştir(Özsoy, 2012: 84).

Yine 2005 yılında, bu tür bankaların işlevselliğini artırmak ve organize halde olunması amacı ile “Türkiye Katılım Bankaları Birliği” (TKBB) oluşturulmuştur.

2005 yılından sonra kurumlara kazandırılan “banka” statüsü beraberinde bir takım yükümlülüklerde getirmiştir. Katılım bankaları da konvansiyonel bankalar gibi BDDK düzenlemelerine tabi hale gelmiştir. Sermaye yeterliliği bunlardan en önemlisi idi. Bazı kurumlar bu yeterlilikleri sağlamak adına birleşme yolu ile çözüm bulurken, bazı kurumlar ise faaliyetine son vermek zorunda kalmıştır. Katılım bankacılığı alanı kamu tarafından da desteklenmiş ve 2014 yılında gerekli izinler alınarak kamunun sektördeki ilk bankası olan “Ziraat Katılım Bankası” faaliyet izni alarak sektördeki yerini almıştır. Ardından “Vakıf Katılım Bankası” ve “ Emlak Katılım Bankası” da faaliyetlerine başlamışlardır. Katılım bankalarının bankacılık sektöründeki payı %8 seviyesindedir. 2025 yılında bu oranın %15 seviyesine yükselmesi hedeflenmektedir. Türkiye’de günümüz aktif faaliyet gösteren katılım bankalarının şube ve personel sayıları ve başlıca göstergeleri aşağıdaki gibidir;

Tablo 1: Türkiye de Faaliyet Gösteren Katılım Bankalarının Şube Sayıları

BANKA ADI	ŞUBE SAYISI
ALBARAKA TÜRK KATILIM BANKASI A.Ş	225
KUVVEYT TÜRK KATILIM BANKASI A.Ş	445
TÜRKİYE FİNANS KATILIM BANKASI A.Ş	308
ZİRAAT KATILIM BANKASI A.Ş	168
VAKIF KATILIM BANKASI A.Ş.	168
TÜRKİYE EMLAK KATILIM BANKASI A.Ş.	90

Kaynak: TKBB, <https://veripetegi.tkbb.org.tr/>, erişim tarihi, 10.05.2023

Tablo 2: Katılım Bankalarının 2023 Mart Dönemi Başlıca Göstergeleri

AKTİF BÜYÜKLÜK(milyon TL)	1.263.971
TOPLANAN FONLAR(milyon TL)	943.711
KULLANDIRILAN FONLAR(milyon TL)	647.769
ÖZKAYNAKLAR(milyon TL)	90.226
ŞUBE SAYISI	1391
PERSONEL SAYISI	18420

Kaynak: TKBB, <https://veripetegi.tkbb.org.tr/>, erişim tarihi, 10.05.2023

1.2. FAİZSİZ BANKACILIĞIN OLUŞUM NEDENLERİ

Faizsiz bankacılığın gerekliliğinin ortaya çıkışı üzerine birçok neden belirtilebilir. Ancak temelde bu nedenleri; dine dayalı nedenler, ekonomik nedenler, sosyal nedenler ve politik nedenler olarak sınıflandırabiliriz.

1.2.1. Dini Dayalı Nedenler

Tüm dinlerde değinilmiş olan faiz olgusu İslam aleminde de oldukça önemli bir husustur. Riba(faiz)'nın dinen yasaklanmış olması inançlı kesim için tasarruflarını değerlendirebileceği bir alternatif arama ihtiyacı doğmuştur. İslamiyet'te para bir mübadele aracıdır ve misli ile takası günahdır. Bundan dolayı insanlar konvansiyonel bankacılık sistemine sermaye yaratmaktan kaçındığından kaçınmakta ve tasarruflarını finans sisteminin dışında tutmaktaydılar.

İslam ekonomisinin yükselmesi ve ekonomik verimlilikte artış sağlamak adına, atıl duran yastık altı fonların piyasa çekilebilmesi için faizden uzak bir bankacılık sisteminin gelişimi gerekli hale gelmiştir. Birçok İslam ülkesi bu doğrultuda girişimlerde bulunarak faizsiz bankacılık alanında girişimler gerçekleştirmiş ve finans piyasasına entegre etmişlerdir.

1.2.2. Ekonomik Nedenler

İslam ülkelerini sınıflandırmak istediğimizde karşımıza üç farklı grubun çıkacağı söylenebilir. Dünya genelinde yapılan bir sınıflandırma yapacak olursak, gelişmişlik seviyelerine değinmemiz yerinde olacaktır. Ülkeler gelir elde etme metotlarına göre çeşitlilik gösterirler. İslam ülkeleri içerisinde de bu çeşitlilik söz konusudur. Birçok İslam ülkesi sanayiden uzak, tarım sektörü odaklı gelir elde ederler. Bu tarım sektörü yoğun ülkelerini ilk grupta değerlendirebiliriz. Yemen ve Sudan gibi sanayileşmede geri kalmış, tarıma odaklı gelir elde eden ülkeleri örnek verebiliriz. Bir diğer grup ise Türkiye gibi gelişmişliği sınırlı kalmış ancak sanayileşme serüveni ve gelişimi devam eden ülkeleri bu grubun içerisinde değerlendirebiliriz. Son olarak bu iki grubun dışında, gelir kaynağı açısından farklılaşmış olan Körfez ülkelerini üçüncü grup olarak değerlendirebiliriz. Petrol kaynaklarının var olduğu bu topraklarda temel kazanç kaynağı da petroldür. Suudi Arabistan gibi petrol ihracat gelirleri yüksek olan Kuveyt'i de bu gruba ekleyebiliriz(Tabakoğlu;1988:149).

Faizsiz bankacılık sisteminin oluşumunu sağlayan ve hızlandıran en önemli ekonomik nedenin, körfez ülkelerinden elde edilmiş olan ihracat gelirlerinin olduğu söylenebilir. 1970'li yıllarda petrol üreticisi ülkelerin, petrol fiyatlarındaki artıştan dolayı ihracat gelirleri çok yüksek seviyelere ulaşmıştır. İhraççı konumunda olan Müslüman ülkelerin ellerindeki fon miktarı kendi ülkelerinin içerisinde atıl kalmış ve para batı ülkelerine kaymıştır. İhraççı ülkelerin kendi ülkelerinde var olmayan finansal sistem yüzünden batıya kayan fon, İslam ülkelerinin gelişimine herhangi bir katkı sağlayamamıştır (Doğan, 2008: 18).

Körfez ülkelerinin elde ettiği bu büyük gelir, aynı oranda tasarrufların da artışına sebep olmuştur. Tasarrufların batıya aktarılması bu ülkelerde farklılaşmış gelir dağılımına neden olmuş ve ülke içi finansal yapının sağlamlaşmasının önüne geçmiştir. Bunun gibi olumsuzluklar İslam ülkelerini çözüm yolu arayışına itmiştir. Birçok İslam ülkesinin elinde gelir yaratacak kaynak olmaması, bu tip ülkelerde gelişim için ihtiyaç duyulan bir fon talebi yaratmaktadır. Petrol kaynağına sahip olan ülkelerde ise fon fazlası mevcuttur. Bundan dolayı İslam ülkelerinin gelişiminin sağlanması ve sürdürülebilir olması amacı ile fon fazlası olan ülkeler ile fona ihtiyacı olan ülkelerin iş birliği yapmalarının faydalı olacağı düşüncesi İslami bankaların faaliyete geçmesinde en önemli nedenlerdendir (Akgüç, 1989: 146).

Bu ekonomik nedenlerin varlığı ve çözülmesi gereken bir durum olmasından dolayı, İslam ülkelerinin gelişimini hızlandırmak ve İslam ülkelerini finansal yapısının güçlendirilmesi ve destek sağlamak amacı ile "İslam Kalkınma Bankası" kurulmuştur. 1974 yılında kuruluşu tamamlanan İKB önderliğinde birçok ülkede faizsizlik prensiplerine göre faaliyet gösterecek olan finansal kurumlar oluşmuştur. Böylece, faizden uzak kalmak isteyen İslam ülkelerinin birbirleri ile doğrudan bağlantılı bir finansal ağı oluşmuştur. Fon ihtiyacı olan ve gelişime açık İslam ülkelerine, fon fazlası olan İslam ülkelerinden sermaye transferi gerçekleştirmeye başlamıştır. Riba nedeniyle finansal sistem uzak kalan bu ülkeler, bu sayede birbirlerinin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Buradaki yüksek fon havuzu iştah artırıcı etkisi ile faizsiz bankacılık modelinin doğuş ve gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur.

Yukarıda söz ettiğimiz körfez ülkelerinin petrol gelirinin, faizsiz bankacılığın doğuşuna olan etkisine ek olarak aşağıdaki sebepleri de ekleyebiliriz;

- Konvansiyonel bankalar, kar amacı ile kısa vadeli kredi sağlamayı, uzun vadeli kalkınmayı destekleyici yatırım kredilerine tercih etmektedirler. Bundan dolayı az gelişmiş ekonomiye sahip ülkelerin gelişimi konvansiyonel bankalarca desteklenememektedir. Faizsiz bankacılık sisteminde ise kalkınma ve ekonomi desteği ön plana alındığından dolayı uzun vadeli yatırımları fonlayabiliyor olmaları toplam faydayı artırıcı bir etki yaratmaktadır.
- Bankacılık sistemi içerisinde kullanılan kredilerin, hangi alana aktarıldığı, ne gibi faaliyetlerde kullanıldığı, konvansiyonel bankalar tarafından önemsenmez. Kredinin vade sonunda ödenmesi ve kar elde edilmesi konvansiyonel bankalar için yeterlidir. Ancak faizsiz bankacılık sisteminden sağlanan kaynakların, doğrudan ekonomiye, ticari bir faaliyet ile aktarılıyor olması hem ülke ekonomisinin gelişimini hem de fon kullanan şahıs ya da şirketin gelişimini destekleyici etkisi bulunmaktadır (Akgüç, 1989: 162).

1.2.3. Sosyal Nedenler

Kapitalist düzende zenginin daha da zenginleşmesi ve fakirden zengine akan gelirdeki adaletsizlik, konvansiyonel bankalarca para sahibinin servetini kolayca artırabileceği bir yapı ortaya koymaktadır. Bu durum gelir dağılımındaki adaletsizliği daha da derinleştiren bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gelir dağılımında oluşan bu adaletsizlik toplumun sınıflandırılmasına neden olmaktadır. Bu ayrılan sınıflar, toplumun refah ve huzurunun, birlik ve bütünlüğünün önüne geçmektedir. Ekonomik farklılaşmalar toplum içerisinde olumsuzluklar yaratırken, zengin kesimin daha da zenginleşmesi gibi bir kısır döngü yaratmaktadır. Faizsiz bankacılık sistemi, gerçekleştirdiği ortaklık şeklinde fon toplama ve fon kullandırma şekli ile doğrudan ticari hayata kaynak sağlayarak gelir dağılımını birbirine yakınlaştırmaya katkı sağlamaktadır. Böylece gelir adaletsizliğini azaltarak, toplumun bütünlüğü ve huzurunu olum etkilemekte ve sebepsiz zenginleşmenin önüne geçerek sosyal ayrışmayı ortadan kaldırmayı hedeflemektedir (Eskici, 2007: 13).

1.2.4. Politik Nedenler

İslami bankacılığın doğmasında politik bazı nedenlerde bulunmaktadır. Yukarıdaki bölümlerde de bahsetmiş olduğum İran örneği politik bir gerekçedir. Doğrudan otorite tarafından bir yaptırım ve yasa ile devreye alınmış ve uygulamaya konulmuştur.

Faizsiz bankacılık sisteminin gelişimi politik açıdan incelendiğinde karşımıza iki yöntem çıktığı görülmektedir. Çeşitli girişimler ile konvansiyonel bankacılık sisteminin içerisine faizsiz bankacılık modelinin entegre edilmesi sağlanmaktadır. Politik yaptırımlar ile belirli projelerin İslami bankalar üzerinden ilerlemesi sağlanmaktadır. Müslüman ülkelerde ya da Müslüman olmayan ülkelerde gerçekleşecek proje için o ülkenin bankacılık mevzuatına uygun olacak şekilde, faizsiz bankalar kurulur ve faaliyete başlar.

Ayrıca dini esaslara uygun, faizden uzak bir bankacılık sistemini ekonomi modeline yerleştirmek için iki yöntem kullanılabilir;

- İran da olduğu gibi doğrudan alınmış politik bir karar ile finansal sistem top yekûn faizden arındırılıp, tüm banka ve finans piyasasının İslamileştirilmesi sağlanabilir.
- Ya da Pakistan tarafından uygulanan, kademeli geçiş modeli kullanılabilir. Tüm finansal sistemin faizden arındırılması için başlayan girişim, kademeli olarak ilerlemekte, ilk adımı da bankacılık sektörü üzerinde gerçekteşmiştir(Başgümüş, 1997: 14).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KATILIM BANKACILIĞI FON TOPLAMA VE FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ

2.1. KATILIM BANKACILIĞINDA FON TOPLAMA YÖNTEMLERİ

Katılım bankaları mudilerden fon toplama faaliyetini iki enstrüman ile gerçekleştirmektedir. Aşağıda detaylarına yer verilmiştir;

2.1.1. Özel Cari Hesaplar

Katılım bankalarınca, kişi ve kurumların diledikleri zaman oluşturabilecekleri ve dilediklerinde yatırma/çekme işlemi yapabilecekleri, herhangi bir kar payı ya da ek getiri sunulmayan bu hesap türüne “ Özel Cari Hesap” denir. Günümüzde neredeyse tüm konvertibl para birimlerinde açılabilen bir hesap türüdür. Ayrıca gümüş, altın gibi değerli madenlerin cinsinden de açılabilmesi mümkündür.

Bu hesap türünün işleyiş mekanizması, konvansiyonel bankacılık sisteminin cari hesap türü ile aynıdır. Her iki hesapta da bir gelir sunulmaz ve dilendiğinde yatırma/çekmek işlemi yapılabilir.

Özel cari hesaplar, bankacılık sisteminin içerisinde en iyi kaynaktır. Bankaları herhangi bir kar payı ödeme yükümlülüğüne sokmadığından dolayı karlılığı en yüksek kaynaktır. Şahıs ve kurumlar paralarının çalınmasının, kaybının önüne geçmek, bankanın sunacağı hizmetlerden en düşük maliyetle yararlanma fırsatı elde etmek için bu hesap türünü kullanmaktadır.

Gelişen teknoloji, banka hesaplarına kolayca ulaşmanın ve işlem yapmanın önünü açmıştır. Kısa vadeli ödemeler, fatura ödemeleri, çek/senet ödemeleri, para transferleri gibi birçok işlem özel cari hesaplar aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Bu hesap türünün tercih edilmesindeki başlıca etkenler bunlardır.

2.1.2. Katılma Hesapları

Katılma hesapları genelde emek-sermaye ortaklık şeklinde kurulacak bağ sonucunda elde edilen karın ya da zararın, belirli bir vadede, taraflarca paylaşılması esasına dayanır. Mudiler sermaye koyan taraf olurken katılım bankası bu sermaye ile yapacağı ticari nitelikli faaliyetler sonucu gelir elde etmek amacı ile emeğini ortaya koyan taraf konumundadır. Yapılan ticari faaliyet sonucu doğacak olan kar ya da zarar belirlenen oranlarda paylaşılır. Katılım bankası yatırılan fonu helal kazanç elde edecek şekilde dilediği alanda ticaret yapabilir. Mevduat hesabında banka ile müşteri ilişkisinde borç ya da alacak ilişkisi var iken, katılma hesaplarında, banka ve müşteri arasında kar ya da zarar ortaklığı ilişkisi vardır. Bundan dolayı katılma hesaplarında vade başlangıcında yatırımcıya bir kar taahhüdü yapılamaz. Kar ya da zarar durumu vade sonunda ortaya çıkacaktır. Fon sahibinin anapara riski de bulunmaktadır.

Katılma hesapları 1 ay, 3 ay, 6 ay, 12 ay gibi vadelerde açılacağı gibi kırık vadeli şekilde de açılabilir. TL, USD, EUR cinsinden açılacağı gibi XAU cinsinden de açılabilir. İlgili fonlar, mevduat hesaplarında olduğu gibi bir kimsenin her bir kuruluştaki fonu için 400.000 TL Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu(TMSF) garantisindedir. TL Katılma hesapları da mevduat hesapları gibi stopaja tabidir. 6 ay vadeye kadar olan hesaplar için(6 ay

dahil) %5, 6 ay ile 1 yıl arasındaki vadelerde %3, 1 yıldan uzun vadeler için ise stopaj % 0 olarak hesaplanmaktadır. Mevzuat gereği para cinsi değiştiğinde stopajda değişiklik göstermektedir.

Katılma hesaplarında kar dağıtım mekanizmasında genellikle günlük olmak ile beraber günlük ya da haftalık hesaplanan değerler ile mudilerin vadelerine kadar gün sonunda ya da haftanın sonunda hesaplarına kar ya da zararın işletilmesi esas alınmaktadır. Hesaplamalarda  değer kullanılır;

- Birim değer
- Hesap değer,
- Birim hesap değer

Birim Değer

Mudilerin fon yatırdığı gün 100 olarak kabul edilen ve katılım bankalarınca oluşturulan fon havuzlarının işletilerek ortaya çıkardığı kar ya da zarar durumuna göre birim değer yükselir veya düşer.

Fonda Mevcut Aktif Değerler Toplamı (Yatırılan Anapara + K/Z)

Birim Değer: _____

Bir nceki Döneme (Gün ya da Hafta) Ait Hesap Değer Toplamı

Hesap Değer

Katılım bankasının, katılma hesaplarına mudilerce yatırılan fonu kabul ettiği ilk gün, mudilerin yatırdıkları fon tutarının, yukarıda belirtilmiş olan ve 100 olarak kabul edilen birim değere bölünmesi ile hesaplanan, günlük olarak hesaplanmaya devam eden, hesap sahibinin vade içerisinde yaptığı para çekme işlemlerini de hesaba katarak ilgili dönem içerisinde hesap sahibinin içerisinde bulunduğu fon havuzuna hangi oranda katıldığını ortaya koyan katsayı bizlere o anki hesap değerini göstermektedir.

Fon Sahibinin Yatırdığı Tutar

Hesap Değer: _____

Bir nceki Döneme Birim Değer Toplamı

Birim Hesap Değer

Katılma hesabının o anki net durumunu gösteren, birim değer ve hesap değerin çarpılması ile bulunan değerdir.

Birim Hesap Değer: Birim Değer x Hesap Değer

Kar dağıtım hesaplama yöntemini örnek üzerinden açıklayacak olursak;

Örnek: Bir müşterinin katılım bankasındaki hesabına 10.000.000 TL para yatırarak 1 ay vadeli katılma hesabı açtırdığını varsayalım. Paranın yatırıldığı gün birim değeri 100' dür.

Hesap değeri = 10.000.000 TL / 100

=100.000 TL 'dir.

Vadenin ilk günü Birim Hesap Değeri =100.000 TL * 100

=10.000.000 TL

Hesap vadesi boyunca fonun işletilmesi ile havuzda elde edilen kazanç ile birlikte birim değer vade sonunda 104'e yükseldiğini varsayalım. Bu durumda vade sonunda;

Vade Sonu Birim Hesap Değer = 100.000 TL * 104

=10.400.000 TL

Olduğu hesaplanmış olur ve müşteri vade sonunda 400.000 TL kar elde etmiştir.

2.2. KATILIM BANKACILIĞINDA FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ

Katılım bankaları topladıkları fonlar ile fon talep edenlere nakdi ya da gayri nakdi finansman desteği sağlayarak hem reel ekonomiye katkı sağlamak hem de kar elde etmeyi amaçlamaktadır. Bankalar, bireysel ve kurumsal nitelikteki müşterileri için faizsizlik prensibi doğrultusunda, İslam'a uygun nitelikteki işlemler için aracılık etmektedir. Genelde peşin alıp vadeli satma esasına dayalı işlemler ile finansman desteği sunan bankalar fon kullanırken alım-satım dayalı bir ticari faaliyet olması gerekliliği bulunmaktadır. Bu bölümde katılım bankalarının fon kullandırma yöntemleri daha detaylı incelenecektir.

2.2.1. Nakdi Kullandırmalar

Katılım bankalarının müşteri ihtiyaçları doğrultusunda, mal ve hizmet alımlarına aracılık etmek adına yaptığı nakdi fon kullandırmalar

- Bireysel Finansman Desteği
- Mudaraba
- Muşaraka
- Murabaha
- Leasing-İcara
- Selem
- Sukuk
- Teverruk
- İstisna

Yöntemlerine değinilecektir.

2.2.1.1. Bireysel Finansman Desteği

Katılım bankalarının, bireysel müşterilerinin finansman taleplerine karşılık vermek üzere, ticari nitelikte olmayan tüm mal veya hizmet alımlarının bedelinin doğrudan malın ya da hizmetin satıcısına

katılım bankası tarafından ödendiği ve müşteriden bu ödemenin vade farklı hesaplanarak anlaşılan vadede bankaya geri ödemesi şeklinde gerçekleşen bir finansman modelidir.

Katılım bankaları müşterilerinin taleplerini karşılarken yukarıda bahsettiğimiz gibi malın alıcı fona ulaşamaz, ilgili ödeme onun adına doğrudan satıcıya transfer edilir. Konvansiyonel bankalarca kredi desteği sağlanan bireysel araç ve bireysel konut kredisi kullanımı “şekil” bakımından benzerlik göstermektedir. Konvansiyonel bankalarda mevzuat gereği bu iki mal da doğrudan satıcıya ödeme gerçekleştirilmektedir. Ancak ihtiyaç kredisi türünde durum farklılaşmaktadır. Konvansiyonel bankalar talep edilen kredi tutarını doğrudan talepte bulunan müşterisinin hesabına geçerken, katılım bankalarında bu durum söz konusu değildir. Katılım bankalarında ihtiyaç finansmanı kullanabilmek içinde ortada İslami esaslara uygun bir mal veya hizmet olması gerekmektedir. Katılım bankası ilgili mal veya hizmeti değerlendirerek uygunluğuna kanaat getirdikten sonra ödemeyi satıcıya doğrudan müşterisi adına kendisi yapar.

Kredi kartı ürününü de bu grup içerisinde değerlendirmek doğru olacaktır. Türkiye’de ve dünya da yaşanan pandemi sonrasında ödeme alışkanlıkları yeniden şekillenmiştir. İnsanlar nakit ödeme yönteminden uzaklaşarak kredi kartı kullanıma öncelik vermektedirler. Katılım bankaları da bu büyük pazarda yer almak için müşterilerine kredi kartı imkânı sunmaktadır. Türkiye’de tüm katılım bankalarının kredi kartı imkânı bulunmakta hatta “World”, “Bonus” gibi müşterisine taksit imkânı sunan alt yapılarda kullanılmaktadır. Ancak bahsettiğimiz kredi kartları sadece İslam’a uygun ürünlerin alışverişinde kullanılabilir. Örneğin; bir bar niteliği bulunan işletmede kart işleme izin vermeyecektir(Eken, 2005: 5).

2.2.1.2. Mudaraba

İslamiyet’ten öncelerde de varlığı bilinen bir ortaklık yapısı olarak karşımıza çıkan Mudaraba, finans piyasalarının temel fonksiyonu olan fon arz eden ve fon talep edenlerin bir araya geldiği bir yöntemdir. Biliyoruz ki, para ve girişim arzusu her zaman aynı anda bir kişide bulunmaz. Bu durumda parası olanlar, fikri ya da emeği olanlar ile bir araya getirildiğinde her ikisi de kazançlı çıkabilir(Akın, 1986: 83). Daha öncede bahsettiğimiz gibi katılım bankalarının faaliyet şeklinde ortaklık kurma metodu vardır. Mudaraba da bu ortaklık şekillerinden bir tanesidir. Bir tarafın emeğini, bilgi birikimini, becerisini ortaya koyduğu diğer tarafın ise sermayesini ortaya koyduğu bir ortaklık şeklidir.

Mudaraba da banka sermayeyi koyan taraf, müşteri ise emeğini, becerisini ortaya koyan taraftır. Bir proje özelinde gerçekleştirilen mudaraba da işin sonunca oluşacak kar başlangıçta yapılan sözleşmede belirtilen oranlarda müşteri ve banka arasında dağıtılır. Ancak proje sonunda zarar meydana gelmiş ise tüm zarar sermayedar yani bankaya aittir. Müşterinin kaybı sadece emeğidir.

Mudaraba da iki taraf vardır.”Mudarib” ve “Rabbul-mal” . Muradib, katılım bankası tarafından işlemine onay almış ve fonlama yapılacak gerçek ya da tüzel kişidir. Mudarib, emeğini ortaklığa konu eden taraftır. Rabbul-mal ise bu projenin fonlamasını yapacak olan katılım bankası yani sermayeyi koyan taraftır (Şahin, 2007: 53). Katılım bankası ile Mudarib arasında projenin detaylarını da belirten bir sözleşme imzalanır. Bu sözleşmeye istinaden her iki tarafta sözleşme gereklerini yerine getirmekle yükümlüdür. Banka sermaye koyan taraf olduğundan, Mudarib tarafından talep edilecek sermayeyi her daim kullanımına hazır halde tutmalıdır. Murabaha işleminde Rabbul-mal, proje sahibi Mudarib’in yönetiminde söz sahibi değildir. Sözleşme belirtilen işin, Mudarib tarafından yerine getirilemeyecek bir hal alması,

Mudarib'in basiretli davranmayışından kaynaklı projenin aksama ihtimali doğarsa, katılım bankası gerekli zarar etmemek adına gerekli girişimlerde bulunabilir. Proje özelinde, dilediğinde bütün resmi ya da gayri resmi evrak kontrolünü talep edebilir (Akin, 1986: 130).

Yukarıda değindiğimiz gibi Mudaraba işlemlerinde banka sadece fon sağlayıcı konumundadır. Herhangi bir emek ortaya koymaz. İşin gerekliliklerinin yerine getirilmesi, işin ilerlemesi, yönetilmesi ve sonuçlanması tamamen Mudarib'in sorumluluğundadır. Mudarib'e bu sorumluluklarından dolayı, banka tarafından yönetim giderlerine ilişkin bir ödeme yapılır ve bu ödeme sözleşmeye konu iş nihayete kavuştuğunda elde edilen kardan düşülür. Mudaraba işleminde, başta imzalanan sözleşmede kar paylaşım oranları belirtilir. Katılım bankacılığı esaslarına göre yürütülen işte, nihai kar işin sonunda ortaya çıkar ve başlangıçta belirtilen oranda pay edilir (Çizakça, 1999:4).

Ülkemizde çoğunlukta inşaat sektöründe kullanılan bu fonlama yöntemi katılım bankalarının sadece sermaye koyarak belirli bir vadede kar elde etmeyi amaçladıkları yöntemdir. Uygulamada, genellikle uzun vadeli işlemler olduğu için son dönemde tercih edilmeyen bir fon kullandırma metodu olduğunu söyleyebiliriz. Sermayenin verimliliğinin her geçen gün daha önem kazandığı bankacılık sektöründe, uzun vadeli ve riskli projelerden uzak durulmaktadır.

2.2.1.3. Muşaraka

Muşaraka yönteminde katılım bankası, doğrudan ticari kuruluşun sermayesinden pay alarak ortak olur. Hem yönetimde söz sahibidir hem de faaliyet alanında. Böylece banka ve müşteri her ikisi de sermaye ve emek koyarak ortaklık oluşturmuşlardır.

Muşaraka yöntemi, her iki tarafında hem sermaye hem de emeklerini ortaya koymasından dolayı mudarabadan farklı olarak birlikte zarar ya da birlikte kar elde etme durumu söz konusudur. Muşaraka yönteminde, proje birlikte yönetilebilir ya da taraflardan sadece biri yönetimi üstlenebilir. Sözleşmede belirtilen yönetim ücreti yönetimi üstlenene ödenip kardan düşülür ve işin sonunda elde edilmiş olan nihai kar başlangıçta sözleşmede belirlenen şartlarda banka ve müşteri arasında pay edilir. Eğer işin sonunda ortaya zarar durumu çıkmışsa, her iki tarafta sermayesi oranında zarardan mesuldür.

Bu yöntemin farklı uygulama şekilleri de bulunmaktadır. Muşaraka sözleşmesinde belirtilerek, iş devam ederken sözleşmedeki taraflardan herhangi biri yapılan işin tamamına sahip olmak isteyebilir. Bu genellikle, müşterinin katılım bankasından talep ettiği bir durumdur. Proje ilerledikçe devir almak isteyen taraf ilerleme seviyesine göre karşı tarafın payını satın alı ve işin sonunda projenin tek sahibi konumuna gelir. Bu tip yapılan muşaraka sözleşmelerine , " Azalan Muşaraka" denir (Şahin, 2007: 55).

Bu yöntem çoğu zaman üretim işletmelerinin makine ve teçhizat alımlarında kullanılır. Firmalar, alacakları ürünler için yetersiz sermaye sebebi ile ellerindeki sermayeyi kullanarak katılım bankaları ile muşaraka yöntemi aracılığıyla ortaklık kurup projenin sonunda makine ve teçhizatı bünyesine katmaktadırlar.

2.2.1.4. Murabaha (Kurumsal Finansman Desteği)

Murabaha, katılım bankalarınca sağlanan fonların kullandırılmasında en yüksek oranda kullanılan, hızlı ve basit bir yöntemdir. Katılım bankalarının ilk faaliyet dönemlerinde üretimi destekleyici niteliğinde dolayı “üretim desteği finansmanı” olarak, günümüzde ise kurumların ihtiyaçlarına karşılık vermek için kullandırılmasına istinaden “ Kurumsal Finansman Desteği” olarak isimlendirilmektedir. Murabahanın çalışma sistemi bireysel finansmanda kullanılan ile aynıdır. Burada, bankaca limiti tanımlanmış ve gerekli şartları sağlayan firmaların, mal ve hizmet alımlarına aracılık ederek finansman sağlamaktadır. Alınacak mal ve hizmet bedeli müşteri adına satıcıya doğrudan ödenir ve müşteri anlaşılan vade de katılım bankasına taksiti ödemelerini gerçekleştirir (Tok, 2006: 59).

Böylece, satıcı malını peşin şekilde satmış olur ve katılım bankası müşterisi de ödeme şartını taksitli şekle çevirmiş olur. Piyasa da genellikle vadeli fiyat ve peşin fiyat farklıdır. Satıcı malını peşin sattığında iskonto uygular. Katılım bankası müşterisi, piyasada aldığı iskonto ile katılım bankasına ödeyeceğın vade farkını hesap eder ve eğer avantajlı ise murabaha yöntemine başvurur. (Bayındır, 2005: 200). Murabaha yönteminde, banka müşterisi mal alımı yapmadan önce bankaya başvurur ve şartları uygun olan müşteriler ile bir murabaha akdi imzalanır. Malın bedeli, konvansiyonel bankalardaki spor krediler gibi müşteri hesabına değil, müşterinin önceden belirttiği ve faturayı kesecek olan satıcının hesabına gönderilir. Müşteri finansman borcunu sıralı eşit sıralı taksitler halinde ya da düzensiz bir ödeme planı içerisinde ödeyebileceği gibi tek taksit olarak da ödeyebilir (Takan, 2002: 17).

Katılım bankaları, aracılık ettikleri mal alımında, malın tüm özelliklerini bilmek zorundadır. İslami açıdan uygunluğu, helalliği, toplum ahlakı için uygunluğu gibi hususlar değerlendirilerek malın finansmanına uygunluk verilmektedir.

Murabaha yöntemi, katılım bankalarının en fazla kullandığı fon dağıtma şeklidir. Bu yöntemin tercih edilme amacı müşterilere kısa vadede finansman sağlanmasıdır. Alınan mal ya da hizmet doğrudan ekonomik değer yaratacak şekilde olurlar ve katılım bankaları fon kullandırdıkları müşterilerden tahsilat sorunu yaşama olasılıklarını en aza indirirler. Uzun vadeli finansman sağlanan işlemlerde, ekonomik konjonktürde yaşanabilecek riskler müşterinin taksit ödeme performansını da etkileyebilir. Bu durum katılım bankalarının kar dağıtım mekanizmasını da doğrudan etkileyeceği için uzun vadeli işlemler yerine murabaha yöntemini tercih etmektedirler (Kalaç, 2000: 31).

Katılım bankalarının uyguladığı Murabaha yönteminin, piyasada tüccarlar tarafından gerçekleştirilen mal alış satış işleminden belirli farklılıkları vardır (Tunç, 2010: 215);

- Piyasada gerçekleştirilecek bir ticarete, malın alış fiyatını alıcı tercih eder, satış fiyatını ise malın piyasada oluşan fiyatı belirler. Katılım bankasının finansman sağladığı mal veya hizmette alıcı tarafta olduğunu daha önce belirtmiştik. Ancak malın alış fiyatını katılım bankası belirlemez. Murabaha işleminde alış fiyatı ve nereden alınacağı katılım bankasının müşterisi tarafından belirlenir. Katılım bankası ise müşterisine vadeli satış işleminde fiyatı piyasa şartları ve diğer kredi kuruluşlarının fiyatlarını dikkate alarak hesaplar.

- Katılım bankalarının çoğunlukla kurumsal finansman desteği sağlamayı tercih etmesi karlılık oranlarının sınırlı seviyelerde seyretmektedir. Katılım bankaları basit bir ticaret işletmesi olmadığından, birden fazla sektöre hizmet verdiği için dolayı karlılık seviyesi dalgalı değildir. Katılım bankaları rekabetçi olabilmek adına piyasa faiz oranlarını da gözlemlemek zorundadır. Piyasada oluşan faiz oranlarından daha yüksek bir kar payı talebi olursa elinde atıl fon kalacak, daha düşük bir kar payı talebi olursa elindeki fon çok hızlı tükenecektir. Bundan dolayı katılım bankaları doğru bir fon yönetimi için piyasada oluşan faizi gözlemlemek durumundadır.
- Murabaha yönteminde, işleme konu malın banka tarafından stoklanması, bekletilmesi gibi durumlar söz konusu değildir.
- Murabaha yöntemi ile fon kullanılacak müşteri, fona konu olacak mal veya hizmetin niteliği, kalitesi, miktarı gibi hususları belirler. Aynı zamanda kullandığı fonun taksit sayısı ve ödeme şeklinin belirlenmesinde de karar verici müşteridir.

2.2.1.5. Leasing-İcara (Finansal Kiralama)

Kiralama anlamına gelen icara, katılım bankalarının müşterilerine orta veya uzun vadeli olacak şekilde sunduğu bir finansman modelidir. Genellikle işletmelerin üretim sürecinde kullanacakları duran varlık alımlarının finansman yöntemi olarak kullanılır. Müşteri, asansör, CNC tezgah, forklift, güç kaynağı, yürüyen bant sistemleri gibi ürünlerin finansmanını talep ettiğinde, banka ilgili ürünün mülkiyet hakkını kendisinde kullanım hakkını müşterisinde bırakacak şekilde düzenlediği bir sözleşme ile finansman sağlar ve müşteri kira öder gibi taksitlerini öder. Vade sonunda sembolik bir bedel ile malın mülkiyeti müşteriye devredilir. (Özsoy,1994:142).

Her yöntemde olduğu gibi bu yöntemde de finansmana konu malın İslami şartlara uygun olması zorunluluğu bulunmaktadır. Finansal kiralama mevzuat gereği konvansiyonel bankalar tarafından yapılamamaktadır. Bu bankalar bu yüzde bünyelerinde sadece bu işlemlerin yapılabileceği bir finansal kiralama şirketi kurmak zorundadırlar. Ancak katılım bankaları işleyiş şekillerinden dolayı ek bir şirkete ihtiyaç duymaksızın finansal kiralamaya aracılık edebilirler. Fon kullandırma yöntemlerinin tümünde olduğu gibi finansal kiralama işleminde de katılım bankaları ticaretin en başında bilgi sahibi olmalıdır (Odabaşı, 2010: 27).

Katılım bankalarının mevzuat gereği bir engele takılmadan bu işlemlere aracılık edebiliyor olması, bu tip işlemlere sıklıkla aracılık etmelerini sağlamaktadır. Finansal kiralama işlemlerinde bankanın üstlendiği risk faktörü diğer fon kullandırma yöntemlerine göre daha düşüktür. Kiraya konu malın mülkiyet hakkı kira sözleşmesinin tüm şartları sağlanana kadar bankadadır. Müşterinin kira bedellerinde ödeme gücünü çekmesi temerrüde düşmesi durumunda banka mal sahibi sıfatıyla ürün satışı yaparak tahsilatlarını gerçekleştirebilir.

6361 sayılı “ Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu” nda bahsedildiği üzere Finansal kiralama:

- Sözleşmeye taşınır ya da taşınmaz mallar konu olabilir.
- Finansal kiralama bedeli ve ödeme dönemleri taraflarca belirlenir.

- Sözleşmeler en az dört yıl süre ile feshedilemez.
- Finansal kiralama konusu malın mülkiyeti kiralaayan şirkete aittir.
- Kiralayan şirketler, yalnızca anonim ortaklık şeklinde kurulabilir.
- Kiracı, sözleşme süresince finansal kiralama konusu malın zilyedi olup, sözleşmenin amacına uygun olarak her türlü faydayı elde etmek hakkına sahiptir.
- Malın sözleşme süresi içinde hasar ve ziyayı sorumluluğu kiracıya aittir.
- Kiracı, finansal kiralama konusu maldaki zilyetliğini bir başkasına devredemez.
- Kiralama süresinin malın ekonomik ömrünün yüzde sekseninden daha büyük bir bölümünü kapsaması veya finansal kiralama sözleşmesine göre yapılacak kira ödemelerinin bugünkü değerlerinin toplamının malın rayiç bedelinin yüzde doksandan daha büyük bir değeri oluşturması gerekir.
- Sözleşme kararlaştırılan sürenin dolmasıyla son bulur.

2.2.1.6. Selem (Peşin Bedelli Vadeli Teslimat)

Bu fon kullandırma yöntemi, vadeli işlemler piyasasında işlem yapmaktan farksızdır. İşleyiş biçimi olarak, gelecekte belirli bir zamanda ödemesini bugünden yaptığımız bir malı ya da hizmeti satın almamıza olanak sağlar. Böylece bugünden ödemesini yaptığımız malın ya da hizmetin fiyatını sabitlemiş oluruz.

Uygulama olarak İslam'da Hz Muhammed döneminde de örnekleri görülen Selem, çoğu zaman tarım sektöründe kullanılmaktadır. Çiftçiler ekecekleri mahsullerin giderlerini karşılamak için öncesinde belirli miktarda ve belirli kalitede taahhüt ettikleri malı satarlar ve elde ettikleri fon ile hasat zamanına kadar yapılacak giderleri fonlamış olurlar. Hasat zamanında ise malı anlaştıkları kişiye teslim ederler. Selem akdinin yalnızca tarım sektöründe yapılabildiği düşünülmemelidir. Üretim süreci zahmetli olan ve gelecekte fiyat dalgalanmalarından etkilenmeye açık her ürün için satıcı ve alıcı beklentilerine göre birçok üründe gerçekleştirilebilir (Özsoy, 2012: 184).

Katılım bankaları, müşterilerinin talepleri doğrultusunda Selem akdi oluştururlar. Diğer fon kullandırma yöntemlerinde olduğu gibi Selemde de katılım bankası, müşterisi adına satıcı ile görüşmeleri gerçekleştirir. Banka ve satıcı arasında bir sözleşme akdedilir. Malın teslim tarihi, kalitesi gibi özellikleri üzerinde anlaşma sağlanan satıcıya mal ileriki bir tarihte teslim alınmak üzere ödemesi yapılır. Bu fonlama yönteminde önemli olan husus satıcının malı belirtilen şartlarda teslim edip edemeyeceğidir. Katılım bankası bunun analizini yaparak güven sağladığında işleme aracılık etmektedir (Coşkun, 2008: 53).

Selem yönteminin işleyişi karmaşık gibi görünse de oldukça basittir. Selem sözleşmesinde üç taraf vardır; ödemeyi peşinen yapacak olan katılım bankası, malı ileriki bir tarihte teslim almak isteyen müşteri ve ileriki bir tarihte malı teslim edecek olan satıcı. Selem işlemi yapılacak müşteri ile banka arasında anlaşma sağlandıktan sonra banka satıcının belirli kalitede, belirli miktarda bir malı gelecekte satmak için talep ettiği fiyat üzerinde anlaşır ve

ödemeyi yapar. Bu yapılan ödemeyi müşteri anlaşma çerçevesinde bankaya taksitli öder ve satıcının mal teslim zamanı geldiğinde müşteri malı alır.

2.2.1.7. Sukuk (Kira sertifikası)

Konvansiyonel bankaların sunduğu bono hizmetine benzeyen ancak faizsizlik prensiplerine bağlı bir şekilde müşteriye sunulan “Sukuk”, Arapçada vesika ve enstrüman anlamında olan “sakk” kelimesinden gelmektedir (Tunç, 2010: 152).

Sukuk ile bono çoğu zaman benzetilmektedir. Ancak ikisi arasında büyük ayrımlar söz konusudur. Bu ayrıştırma aşağıda detaylandırılmıştır;

Tablo 3: Sukuk ve Bono Karşılaştırması

	Kira sertifikaları	Bono
1	Yapılacak ya da yapılmakta olan bir projenin fon kaynağının sağlanmasında kullanılır. Elinde bulundurana payı oranında kira geliri elde etme imkanı sunan sermaye piyasası ürünüdür.	Bonolar, ihraççısına fon sağlayan bir üründür. Borçlu sıfatında bonoyu ihraç eden alacaklı sıfatında ise bonoyu elinde bulundurandır.
2	Kira sertifikası ürününde İslami prensipler dikkate alınır. Her kira sertifikasının bir maddi dayanağı bulunmaktadır. Dayanak varlığın minimum %33ü maddi olmalıdır.	Bonoların bir dayanağı yoktur. Alıcısını belirli vadelerde elde edeceği gelir nettir.
3	Sukuk, İslami teamüller gereği bir dayanak varlığa dayandırılarak ihraç edilir. Sukuk sahibi bazı dayanak varlıklarda mülkiyet hakkı da edinebilir.	Bono da mülkiyet hakkı oluşturacak bir dayanak varlık yoktur.
4	Sukuk'ta kira geliri vade sonunda alacaklıya garanti edilemez	Bono da vade sonu getirisi ihraççı tarafından vadenin başından itibaren garanti edilir.
5	Sukuk ürünü de dinen uygun olacak şekilde faiz hassasiyeti gözetilerek ihraç edilir	Bono ihraçlarında bir hassasiyet söz konusu değildir. Faiz esastır.
6	Sukuk getirisi dayanak varlıktan sağlanacak olan gelir ile paraleldir	Bono doğrudan ihraççısının finansal durumuna göre getiri sunar

Dayanak varlık çeşitliliğine göre sukukları sınıflandırmak mümkündür;

- Mudarebe Sukuku
- Müşareke Sukuku
- Murabaha Sukuku
- Selem Sukuku

- İstisna Sukuku
 - İcare Sukuku
- olmak üzere altı ana başlık altında sıralanabilir:

Mudaraba Sukuku; Daha öncede bahsettiğimiz gibi Mudaraba, emek ve sermaye ortaklığıdır. Mudaraba sukuk türünde fon talebinden dolayı sukuk ihraç eden taraf Mudariptir. Fon arz edenler, sermayedar sıfatıyla fon sunarlar ve toplanmış olan sermaye Mudaraba sukukta kullanacağı için Mudaraba sermayesi olarak nitelendirilir. Sermayedarlar, sukuk işlemine konu varlığın yaratacağı kar ya da zarar payları oranında ortaklardır. Bu sukuk türünde dayanak varlığın niteliğine göre sermaye koyanlara ortaklık hakkı da verilebilir. Sermayenin kaynağının ve girişimcinin kaynağı aktaracağı projenin dini esaslara uygun olma zorunluluğu vardır. Bu sukuk türünde sermayedarlar kar garantisine sahip değildir. Kar payı usulüne göre işleyen sistemde, sermayedar kara da zarara da ortaklık (Söyler, 2014: 29).

İşleyiş şekli olarak Mudaraba Sukuk (Karabacak, 2015: 70);

1- Öncelikli olarak Varlık Kiralama Şirketi(VKŞ) dayanak varlığa bağlı sukuk ihraç işlemini gerçekleştirir.

2- İhraç olan sukuklar sermaye sahipleri tarafından nakden satın alınırlar.

3- Satın alma işleminin ardından VKŞ 'nde toplanmış olan bütün fonlar mudaraba sermayesi olarak ilgili projeye aktarılır.

4- Mudarib, ulaştığı fon kaynağı ile dini gerekliliklere uygun faizden uzak kalarak, emeğini, becerisini, fikrini ortaya koyarak kaynağı yönetir.

5- Bu aşamada artık fon talep eden ve fon arz edenler bir araya getirilmiş olur. Projede kar zarar ortaklığı sistemi kurulmuştur.

6- Pojenin sağladığı kar, mudaraba sukuk sözleşmesinin şartlarında belirlendiği oranlarda VKŞ ve emeğini, becerisini, fikrini ortaya koyarak projeyi gerçekleştiren Mudarib arasında paylaşılır.

7- Projeyi gerçekleştiren Mudarib, daha önceden öngörülen karlılık seviyesinin çok üzerinde bir karlılık ile projeyi tamamlamış ise VKŞ ile paylaştığı karlılığa ek olarak ilave prim ödemesi alabilir. Bu prim ödemesinin hesaplaması ve ödemesi sözleşme sonunda yapılır.

8- Fon arz edenler ile talep edenler arasında köprü görevi gören VKŞ, verdiği hizmetten dolayı kardan belirli oranda pay alır.

9- Fon arz edenlere belirli periyotlarda VKŞ tarafından kardan pay dağıtılır

Muşareke Sukuku Bu sukuk türünde her iki tarafta sermaye ortaya koyarak bir yatırım finansmanı sağlamaktadır. Yeni bir yatırım projesi ya da hali hazırda devam etmekte olan bir yatırım projesinin genişlemesi amacı ile oluşturulabilir. Başlangıçta belirlenen paylaşım oranı ile karlılık paylaşılırken, zarar oluşması durumunda her iki tarafta sermayesi oranında zarardan mesuldür (Cinbaş, 2010: 39).

İşleyiş şekli olarak Muşaraka sukuk (Karabacak, 2015: 72);

1- Sukuk ihracı VKŞ tarafından yapılır. Yapılan ihraçta sahiplik hakkı veren sertifikalar kullanılır. Muşaraka sukuku dönemsel getiri sunarken vade sonunda itfa bedeli alma hakkı tanır

2- Sermaye sağlayan taraf, sukuk alımlarını nakden yapar.

3- Fon talep eden ile VKŞ arasında Muşaraka akdi gerçekleştirilir.

4- Fon talep eden ve VKŞ arasında imzalanan sözleşme sonrasında her iki tarafta belirlenen oranlarda katkı sunarlar.

5- Dönemsel kar dağıtım anlarında her iki tarafta karlılığı sözleşmede belirlenen oranlarda alırlar. Zarar oluşması durumunda ise sermayeye katılım oranlarında zarara katlanırlar.

7- Dönemsel kar payı ödemeleri VKŞ tarafından fon sağlayanlara yapılır.

8- Fon talep eden firma VKŞ'den söz konusu varlıkları piyasada oluşan fiyattan alır.

9- Fon talep eden firma ödemeyi nakden gerçekleştirir ve VKŞ fon arz edenlere dönemsel birikmiş getirilerinin ödemesini yapar.

10- VKŞ elde ettiği satış hasılatı ile projenin tasfiyesinden doğan ödemeyi yapar.

11- Fon talep eden ve VKŞ arasında yönetim anlaşması imzalanır ve fon talep eden Muşaraka işleminin yönetimini üstlenir.

12- Yönetimi gerçekleştiren tarafa yönetim gideri olarak VKŞ tarafından ödeme gerçekleşir.

Selem Sukuku'nda; VKŞ'nin aracılığı ile fon arz edenler ile seleme konu malın satıcısı olan fon talep edenleri bir araya getiren bir sukuk türüdür. İleriki bir tarihte teslim alınacak malın finansmanında kullanılır. VKŞ, fon talep edenden vadesi geldiğinde malı alır ve karlı bir şekilde satarak fon arz edenlere dağıtır.(Cinbaş, 2010: 40).

İşleyiş şekli olarak Selem sukuk (Karacak, 2015: 76):

1- VKŞ, fon talep edenin teslim edeceği seleme konu mallara dayalı sertifikalar ihraç eder. Bu sertifikalar sahiplik hakkı tanıyan, dönemsel kar payı dağıtan ve itfa geliri sunan sertifikalardır.

2- Fon arz eden taraf sertifika alımlarını nakden gerçekleştirirler.

3- Fon talep eden ve VKŞ arasında, ileriki bir tarihte teslimi yapılacak ve ödemesi bugünden nakdi olarak yapılacak olan seleme konu varlık üzerine alım-satım sözleşmesi düzenlenir. Sözleşmede teslimin tek seferde ya da parçalı olup olmayacağı da belirtilir.

4- VKŞ yapılan sözleşme sonrası , toplanan fonlar ile ödemeyi fon talep edene gerçekleştirir.

5- Dönemsel ödemelerin olacağı selemde, fon talep eden seleme konu varlıkların teslimini, dönemsel getirinin ödeneceği zaman kısmi olarak teslim eder.

6- Fon talep eden taraf, selem varlıklarının bir kısmını belirlenen tarihte yükümlülüğünü yerine getirmek için piyasa fiyatından satın alır.

7- Dönemsel ödemeler sabit tutarlı olabileceği gibi değişken tutarlı da olabilir. Bu durum başlangıçta sözleşmede belirlenir.

8- Fon arz edenler, VKŞ tarafından satılan seleme konu varlıklardan elde edilen gelir ile dönemsel gelirlerini elde ederler.

9- Fon talep eden taraf, vade sonunda dayanak varlıkları VKŞ den satın alır.

10- VKŞ, fon talep edenden sağladığı gelir ile fon arz edenlerin dönemsel ödemelerini ve itfa işlemini gerçekleştirir.

İstisna Sukuku; Bu sukuk türü çoğunlukla büyük çaplı inşaat projelerinin fonlanması amacıyla yapılır. İnşaata başlamış ancak finansal yetersizlikten dolayı zorluk çeken firma bankaya başvuru yaparak talebini iletir ve banka istisna sukuk aracılığı ile devam etmekte olan işi alt yükleniciler aracılığı ile tamamlar (Eken, 2008: 40).

İşleyiş şekli olarak İstisna sukuk (Karabacak, 2015: 79):

1- VKŞ, fon talep edenin teslim edeceği seleme konu mallara dayalı sertifikalar ihraç eder. Bu sertifikalar sahiplik hakkı tanıyan, dönemsel kar payı dağıtan ve itfa geliri sunan sertifikalardır.

2- Fon arz eden taraf sertifika alımlarını nakden gerçekleştirirler.

3- Fon talep eden ile VKŞ arasında iş özelinde istisna sözleşmesi akdedilir. Bu sözleşmeye istinaden fon talep eden taraf işin şeklini ve bitiriliş tarihini VKŞ'ye taahhüt eder ve VKŞ kabul eder.

4- VKŞ sözleşmede de belirtilen fon miktarını, fon talep edene aktarır.

5- Fon talep eden ile VKŞ arasında , dayanak varlıkların kiralanmasına dair sözleşme de yapılır ve kira tarihi sukukun vade tarihi olur.

6- VKŞ, dayanak varlıkları fon talep eden tarafa teslim ettiğinde, fon talep eden kira ödemesini gerçekleştirir ve bu süreç tüm varlıklar fon talep edene aktarılanaya kadar dönemsel olarak devam eder.

7- VKŞ, varlık aktarımları neticesinde yaptığı tahsilatları fon arz edenlere dönemsel olarak dağıtır.

8- VKŞ, işin sonunda tüm varlıkları devreder.

9- Devir işleminde fon talep eden taraf sözleşme bedelini öder.

10- VKŞ, yaptığı nihai tahsilatı fon arz edenlere dağıtır.

11- İstisna sukukta işin yönetim şekli ve ilerlemesi fon talep edende olduğu için, VKŞ ve fon talep eden arasında yönetim sözleşmesi imzalanır.

12- Fon talep eden yapılan yönetim giderlerini VKŞ den tahsil eder.

İcara Sukuku; en çok kullanılan sukuk türüdür. Bir dayanacak varlığın devredilip kiralanması usulüne dayanarak yapılır. Çoğunlukla dayanak varlık gayrimenkul niteliğindedir. Fon talep eden taraf, mülkiyetinde bulunan dayanak varlığı oluşturacak olan gayrimenkulü VKŞ'ne devreder ve aynı gayrimenkulü belirlenen bir bedel ile kiralar. Bu ödenecek olan kira bedeli , sukuk yatırımcısının gelirini oluşturur.

İşleyiş şekli olarak İcara sukuk (Karabacak, 2015: 82):

1- VKŞ, fon talep edenin teslim edeceği seleme konu mallara dayalı sertifikalar ihraç eder. Bu sertifikalar sahiplik hakkı tanıyan, dönemsel kar payı dağıtan ve itfa geliri sunan sertifikalardır.

2- Fon arz eden taraf sertifika alımlarını nakden gerçekleştirirler.

3- Fon talep eden taraf ilgili dayanak varlık için VKŞ ile alım-satım sözleşmesi imzalayarak, varlığı VKŞ ye satar.

4-VKŞ, satın aldığı varlık için fon arz edenlerden toplanan fonu kullanır ve fon talep edene aktarır.

5- Fon talep eden, kiracı konumundadır ve kiralama süreci sukuk vadesi ile eşittir.

6- Fon talep eden, dönemsel olarak kira ödemesi gerçekleştirir. Kira ödemeleri sabit tutarlı olabileceği gibi değişken tutarlı da olabilir.

7- VKŞ, kira gelirleri ile fon arz edenlere kar dağıtımını gerçekleştirir.

8- Vade sonunda VKŞ, başlangıçta aldığı varlığı sözleşmeye istinaden fon talep edene geri satar. Satış geliri başlangıçta verilen anapara ve bir önceki kira ödemesinden bu yana geçen süre boyunca hesaplanmış ancak henüz ödenmemiş kiradan oluşur.

9- Fon talep eden firma bu ödemeleri gerçekleştirir.

10- VKŞ, aldığı ödemeleri sukuk sahiplerine dağıtır.

11- İşin yönetim şekli ve ilerlemesi fon talep edende olduğu için, VKŞ ve fon talep eden arasında yönetim sözleşmesi imzalanır.

12- Fon talep eden yapılan yönetim giderlerini VKŞ den tahsil eder.

2.2.1.8. Karz-ı Hasen

Kara zarara katılma prensibi ile fonlama yapan katılım bankaları bazı özel durumlarda karlılıktan vazgeçerek finansman desteği sunabilir. Çok kısa vadelerde gerçek ya da tüzel müşterilerinin ihtiyaçlarını karşılamak adına kar paysız olacak şekilde ödünç verebilir. Bu ödünç verme işlemi ile katılım bankaları müşterilerinin acil nitelikteki, İslami esaslara uygun ihtiyaçlarında mağduriyet yaşamalarının önüne geçmek istemektedir. Bu yöntem genellikle, yeni kuruluş yapacak şirketlerin desteklenmesi, ay sonu çek ödemesi yapacak olan firmaların zorlandığı anlarda, kamu kurumlarına firmalarca yapılacak olan ödemelerin vadesi geldiğinde kullanılır. Müşteri ile banka arasındaki güven ilişkisine dayalı bir fonlama yöntemidir. Eğer finansmanın tahsilatında sorun yaşanacak olursa, ek bir teminat olmadığı durumlarda finansman banka tarafından üstlenilir (Ustaoglu, 2014: 74).

Bu uygulama müşteri bazında yok denecek kadar azdır. Çoğunlukla personellerine sundukları bir hizmet haline gelmiştir Çok özel durumlarda müşterilere sunulsa bile oldukça kısa vadeli işlemler yapılmaktadır. İşlemlerin vadesinin 7-10 gün aralığında gerçekleştiği görülmektedir.

2.2.1.9. İstisna(Eser Sözleşmesi)

Bu fon kullandırma yönteminde, özellikleri daha önceden belirlenmiş ve müşteri tarafından sipariş usulü ile ürettirilecek bir mal bedelinin gelecekte ödemesinin yapılması sağlanmaktadır.

İstisna yöntemi büyük ölçüde inşaat sektöründe kullanılmaktadır. Fonlamaya konu olacak ürün standardın olmayan sadece yapılacak projeye özgü olduğundan dolayı istisna sözleşmesi akdedilmelidir (Odabaşı, 2010: 13).

Katılım bankaları istisna sözleşmelerinde sadece müşterisi ile değil işi gerçekleştirecek olan alt yüklenici ile de ilişki içerisindedir. Müşterisinin tamamlanmasını talep ettiği projesi için finansman desteği sunacak katılım bankası, işin gerekliliklerini yerine getirebilecek bir alt yüklenici firma ile sözleşme imzalar ve işi bitirmesini talep eder. Her iki taraf arasında köprü vazifesi gören katılım bankası, müşterisi ve alt yüklenicinin birbirleri ile yaptığı ticarete aracı olarak fonlama işlemi gerçekleştirir ve müşterisinden vadesi geldiğinde belirlenen taksit yapısında tahsilat gerçekleştirir (Tunç, 2010: 151).

Katılım bankası istisna işleminde, müşterisi ve alt yüklenici firma ile bağımsız sözleşmeler imzalamaktadır. Müşterisine malı teslim edeceğine dair taahhüt verirken, alt yüklenici ile de malın teslim edileceğine dair taahhüt alarak işleme başlar. Alt yüklenicinin üretiminde yaşanacak bir aksalıktan banka müşterisi sorumlu değildir. Katılım bankası müşterisi ile imzaladığı sözleşmenin gereklerini yerine getirmek zorundadır (Aktepe, İshak Emin & Odabaşı, 2012: 250).

2.2.1.10. Teverruk

Teverruk yöntemi, katılım bankalarının fon kullandırma işlemlerinde ortada bir mal ya da hizmet olması zorunluğuna istinaden geliştirilmiş bir yöntem olarak düşünülebilir. Teverruk işleminin temel amacı nakdi kaynak yaratmaktır. Bunun için katılım bankaları genellikle metal borsalarında yapacağı anlık alım satım işlemleri ile işlemi gerçekleştirir. Genellikle platin üzerinde işlem yapan bankalar, öncelikle metal borsasından madeni alır ve bu madeni müşterisine vadeli satar, müşteri ise bünyesine geçen madeni tekrar aynı borsada satarak hesabına nakit girişi sağlar (Tanaydı, 2016: 18).

Bu finansman şeklinde yapılmak istenen şey aslında nakde ulaşmaktır. Müşteriler katılım bankacılığı ilkeleri gereği nakdi bir kaynak kullanmayarak mal ya da hizmet alımlarını finanse etmekte ve ödemeler doğrudan katılım bankası tarafından mal ya da hizmetin

satıcısına yapılmaktadır. Teverruk işleminde ise, katılım bankasının aldığı metal müşteriye devredilip tekrar satıldığından müşteri hesabına bir nakit kaynak girişi sağlanmış olur.

Bu işlem katılım bankaları tarafından çoğunlukla temerrüt riski yüksek olan ve kredisinin yüzdürülmesi istenen müşteriler için tercih edilmektedir. Genellikle müşteri hesabına giren para banka borcunun tahsilinde kullanılmaktadır.

2.2.2. Gayri Nakdi Kullandırmalar

Katılım bankaları müşterilerinin nakdi finansman taleplerinin yanında gayri nakdi finansman taleplerini de karşılamaktadır. Bu kısımda teminat mektubu ve akreditiflere değinilecektir.

2.2.2.1. Teminat Mektubu

Bu gayri nakdi yöntem, konvansiyonel bankalardaki uygulamadan farksızdır. Adından da anlaşılacağı üzere katılım bankaları, gerçek ya da tüzel kişilerin lehine yurt içi ya da yurt dışında yerine getirmekle yükümlü oldukları işi, ödemeyi, mal teslimi gibi yükümlülüklerinin yerine getirilmesine banka olarak teminat oluşturmaktadır. Mektuba konu yükümlülüklerin müşteri tarafından yerine getirilmediği durumlarda muhatap kişi ya da kuruma, mektupta belirtilmiş olan bedelin kayıtsız şartsız banka tarafından ödeneceğini garanti eder (Tunay, 2005: 338).

Teminat mektupları, muhatap taleplerine göre şekillenmektedir ve kurumlarca talebin sebebine göre farklı içeriklerde talep edilmektedir. Başlıca mektup türleri aşağıdaki gibidir.

- Geçici Teminat Mektubu
- Kesin Teminat Mektubu
- Avans Teminat Mektubu
- Sevkiyat Teminat Mektubu
- Çok maksatlı Teminat Mektubu

Katılım bankalarının çalışma prensipleri gereği, faaliyete başladıklarında kurum ve kuruluşlar verilen teminat mektuplarını kabul etmeyerek dikkate almıyorlardı. Ancak 1999 yılında bütçe kanunda yapılan düzenleme ile katılım bankalarının verdiği teminat mektupları da saygın bir noktaya gelmiştir.

Teminat mektupları ancak müşterinin taahhüt ettiği işi, hizmeti yerine getiremediği durumlarda nakdi riske dönüştüğü için güvenilir görülen müşterilerde yüksek limitler tahsis edilebilmektedir.

Artık birçok kamu ve özel sektör kurumu verdikleri işler karşılığında yükleniciden teminat mektubu talep etmektedir. Firmalar yüksek hacimli işler gerçekleştirmek için bankaların saygınlığını kullanarak işverenlere güven vermektedirler. Bu sayede firmalar, muhatabın vereceği işi kaçırmayarak iş hacmini yükseltmekte, bankalar ise gerekli teminat şartlarını sağlayan, güvendikleri firmalara mektup vererek komisyon geliri elde etmektedir (Tok, 2006: 90).

Teminat mektubunda üç taraflı bir yapı bulunmaktadır. Banka, Mektubu talep eden taraf yani muhatap ve işi yapacak olan kişi yani lehtar sıfatıyla mektubun talep edildiği taraf.

Teminat mektubu hizmetinin işleyişi şu şekildedir: (Tok, 2006: 90-91)

- İlk etapta katılım bankası tarafından, talepte bulunan müşteriye gayri nakdi limit tahsisi yapılır. Bu limit tahsisinde müşteriden gerek duyulan teminat şartları da kararda belirtilir. Ardından sözleşme ve teminat şartları müşteri tarafında sağlanmalıdır.
- Limit tahsis işleminin ardından, müşterinin yapacağı iş için talep edeceği teminat mektubu talebi banka tarafından alınır ve mektup talep edilen formata(içerik, muhatap tarafından talep edilen özel bir metin) uygun şekilde düzenlenir.
- Müşterinin işin gereklerini yerine getiremediği durumlarda, teminat mektuplarının hemen hemen hepsinde, muhatap tarafından tazmin talebi gelmesi akabinde herhangi bir araştırma içerisinde girilmeden mektup tutarı muhataba ödenir.
- Teminat mektuplarının süreli olanlarında, mektubun vadesi dolduğunda otomatik olarak iptal olur. Muhatap eğer mektup süresi içerisinde tazmin talebinde bulunmaz ise banka ödemekle yükümlü değildir. Süresiz mektuplarda ise başlangıçta işin tamamlanması için ön görülen sürenin üzerinden 10 yıl geçmesi ile birlikte mektup iptal sayılır.
- Katılım bankası başta belirlediği teminat şartlarında ve aldığı sözleşmede belirtilen şartlara dayanarak tazmin olan mektubun bedelini müşterisine rücu eder.

2.2.2.2. Akreditifler

Akreditif; dış ticaret işlemlerinin güvenle gerçekleştirilebilmesi adına, belirli şartla bağlanan bir banka garantisi imkânıdır. Malı ihraç eden firmanın talebine istinaden, malı belirtilen şartlarda teslim etmek üzere sevkiyata başladığını gösteren, ithalatçı firmaya belirlenen esaslar çerçevesinde düzenlenmiş olan vesaikin sunulması ile garanti sağlanır (Ziraat Katılım, Erişim Tarihi: 10/05/2023).

Bu fon kullandırma yönteminde katılım bankası sadece müşterisi ile işlem gerçekleştirmez. İşlemin tarafları, akreditifi açacak olan banka yani ithalatçının bankası “amir banka”, karşı tarafta ihracatçının bankası olan “muhabir banka”, ticareti gerçekleştirecek olan “ithalatçı(amir)” ve “ihracatçı(lehtar)” dir. Ticaretin şartlarının sağlandığının bankalarca garanti edilmesinin ardından mal tesliminde ya da malın çıkışında olacak şekilde muhabir banka tarafından ödemenin yapılacağı garanti edilir. (Tok, 2006: 94)

Her fonlama işleminde olduğu gibi bu yöntemde de katılım bankası işlemin en başında olmalıdır. Eğer müşteri ithalatının fonlanmasını talep edecekse katılım bankası işlemi önceden bilmelidir. Müşterisi adına mal alımına vekillik edebilmesi için aralarında bir vekâlet düzenlemeleri gerekmektedir. Eğer müşteri bankayı vekil tayin etmedi ise akreditif işlemi murabaha konu edilemez (Aktepe, 2013: 118).

Akreditifin; dönülebilir - dönülemez, teyitli-teyitsiz, devredilebilir, rotatif, ardı ardına akreditif, ödenmesi ertelenmiş akreditif, kırmızı kayıt ve yeşil kayıt taşıyan akreditifler ve teminat akreditifleri gibi türleri mevcuttur (Tok, 2006: 95).

Akreditif işlemleri genel olarak şu şekilde işler: (Tok, 2006: 94-95)

- Firmaların ithalat ya da ihracat işlemlerinde, alıcı ve satıcı mal ve fiyatından anlaştıktan sonra ödeme kısmında akreditif kullanılacağı konusunda mutabık kalırlar
- Katılım bankası müşteri(ithalatçı), yapacağı mal alımına istinaden ihracatçı firmaya yönelik akreditif açılmasını talep eder. Müşterinin akreditif limiti ve limitin kullanımı için gerekli olan teminat şartlarını sağlıyor olması gerekir.

- Msterisinin talebini alan katılım bankası, talep doğrultusunda akreditif metnini oluşturur ve ihracatçı firmanın bankasına, muhabire, iletir.
- Akreditif açıldığı bilgisinin ulaştığı muhabir banka ihracatçıya durumu bildirir.
- İhracatçı, akreditifte esasları belirtilmiş olan şartlarda malın sevkiyatını gerçekleştirir ve bu işleme ilişkin elindeki evrakları bankasına teslim eder.(vesaik, sigorta vs.)
- Muhabir banka ilgili evrakları amir bankaya iletir.
- Amir banka gelen evrakları inceleyerek akreditif şartlarına uygunluğunu denetler ve her şey uygun ise demeyi belirtilen vadede gerçekleştirir.
- Amir banka çoğunlukla akreditif bedelini, akreditifin açılışında talep eder ancak peşinen almadıysa, akreditifin vadesinde msterisinden ister.
- Akreditif bedelinin ihracatçıya iletilmesinin ardından, amir banka gelen vesaikleri msterine teslim eder ve gmrk işlemleri msteri tarafından halledilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KATILIM BANKACILIĞININ AVANTAJLARI VE KONVANSİYONEL BANKACILIKTAN AYRIŞAN YÖNLERİ

3.1. KATILIM BANKACILIĞININ AVANTAJARI

Katılım bankacılığının, konvansiyonel banklara kıyasla en önemli avantajı doğrudan ekonomik faaliyet içerisinde olmasından kaynaklı krize davetiye çıkartmamaktadır. Tam aksine konvansiyonel bankalar kriz ortamında kredi tahsilatlarında sorunlar yaşarken katılım bankaları oldukça istikrarlı bir duruş sergilemektedir. Türkiye de konut finansmanları (mortgage) katılım bankacılığı yöntemi ile gerçekleştiriliyor diyebiliriz. Murabahaya olduğu gibi peşin alıp vadeli satış şeklinde yapılan işlemde anapara ve kar payı ödemesi yapılmaktadır. ABD de uygulanan yöntemde ise mortgage işlemleri bir hisse senedi gibi değerli kâğıtlar aracılığı ile yapılmakta ve ikincil piyasası da bulunmaktadır. Bu değerli kâğıtların fiyatları piyasada spekülasyon hareketleri sonrası aşırı değer kazanmıştır. Reel ekonomide bu kapsamdaki gayrimenkullerin fiyatları sabit kalırken mortgage kâğıtlarının aşırı artışı faiz balonu yaratmış ve krize sürüklemiştir Ülkemizde yapılan konut finansmanı işlemlerinde böyle bir uygulama bulunmamaktadır (Bilge, 2015: 46).

Bir örnek ile açıklayacak olursak; Türkiye’de faaliyet gösteren tüm bankaların mortgage yapış modeli aynıdır. Finansmana konu olan gayrimenkulün bugünkü değerinin bir milyon lira olduğunu varsayalım. On yıl vadeli konut finansmanı ile tüm maliyetler içirişinde olacak şekilde iki milyon lira olsun. Burada müşteri on yıl sonra kendisine ait olacak ve on yıl boyunca da kullanım hakkına sahip olduğu bir gayrimenkulü satın almış olur. Ekonomik gerçeklikte bu bir ticari faaliyettir (Bilge, 2015: 46-47).

3.1.1. Katılım Bankacılığının Bankacılık Sistemine Sağladığı Avantajlar

Katılım bankacılığının bankacılık sistemine en önemli katkısı atıl kalan fonların ekonomiye kazandırılmasıdır. Dini inançları gereği faizli sistemden uzak durmayı tercih eden kişi ve kurumlar için bir alternatif oluşturmuş ve onları sisteme dahil etmiştir. Sektör hacmini yükselterek gelişimine katkıda bulunmuştur. Şubeleşmeleri ve nitelikli personel yetiştirmeleri ile de sektöre katkıda bulunmaya devam etmektedir.(Arslan, 2017: 10).Katılım bankacılığının 2023 yılı Mayıs ayı itibari ile sektör raporlamalarında, bankacılık sektörünün aktif büyüklüğünün %8,37’sine yakın kısmını oluşturmaktadır.

Türkiye’de katılım bankalarının neredeyse tamamı masrafsız bankacılık ilkesi edinerek müşteri ağını genişletmeye ve hacmini daha da artırmaya çalışmaktadır. Sektör içi rekabetin artışı, sektör kalitesini yukarı taşımaktadır.

Katılım bankaları, çalışma prensipleri gereği ekonomik krizlerde sağlıklı bir şekilde ayakta kalmayı başarmışlardır. Doğrudan reel ekonomiye hizmet ediyor olmaları, piyasa dinamiklerini iyi analiz etmelerine, riski çeşitli sektörlere dağıtmış olmaları bankacılık sektörünün bir aktörü olarak katılım bankalarının sağlıklı ilerleyişinin sebeplerindedir. Katılım bankalarının bankacılık sektöründe gösterdikleri bu sağlam duruş, sektöre olan güveni artırmış ve artırmaya devam etmektedir.

3.1.2. Katılım Bankacılığının Ekonomiye Sağladığı Avantajlar

Konvansiyonel bankaların müşterilerine sunduğu neredeyse tüm ürünleri bünyesinden barından ve müşterilerinin kullanımına sunan katılım bankaları faizsizlik prensiplerine uygun olacak şekilde hizmet vermektedir.(Erdoğan, 2011: 83).

Katılım bankalarının ülke ekonomisine katkısı oldukça yüksektir. Katılım bankaları daha öncede değindiğimiz gibi ekonomik yapı içerisinde atıl kalmış fonların ekonomiye kazandırılmasına olacak sağlamıştır. Toplana fonlar ile gerçekleştirilen finansmanlarla doğrudan ticarete aracılık ettiğinden dolayı alt sektörlerin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Yaptığı fonlama işlemlerini faturasız olarak yapmaması kayıt dışılığında önüne geçmektedir. Böylece kamunun vergi gelirlerini kullandığı finansmanlardan kaynaklı ortaya çıkan vergi kalemleri (KKDF, BSMV, KDV, Kurumlar Vergisi) ile arttırmaktadır.(Erdoğan, 2011: 83-84).

Katılım bankalarının reel ekonomiye katkılarını değerlendirecek olursak(Arslan,2017: 12-13)

Atıl Fonların Ekonomiye Kazandırılması: Katılım bankaları, faiz hassasiyeti yük olan ve ellerinde atıl fon bulunduran kesimin sisteme dahil olmasına olanak sağlamıştır. Yaptığı kar zarar ortaklığı şeklindeki faizsiz çalışma prensibi ile ekonomik katkı sağlamaktan uzak olan atıl tasarrufları kullanma olanağı sağlayarak ekonomiye doğrudan katkı sağlamaktadır. Gelişmekte olan ülkelerdeki kaynak ihtiyacının karşılanmasında etkin rol oynayan katılım bankaları faaliyetleri ile kalkınmayı desteklemektedir.

Yabancı Kaynak Transferi Sağlanması: Ülkelerin en önemli sorunlarının dış ticaret açığı olduğunu düşündüğümüzde, yabancı kaynakların ülkeye girişi oldukça önemli bir durumdur. Faiz hassasiyeti yüksek yatırımcı grubunun olduğu ülkeler, aktarılacak fonların konvansiyonel bankalara girişini uygun bulmazlar. Katılım bankaları sayesinde İslam ülkelerinden gelece olan yabancı kaynaklar sorunsuz şekilde aktarılmaktadır. Örneğin; Türkiye'ye Körfez ülkelerinden sermaye akışının olması katılım bankacılığının varlığı ile gerçekleşmektedir.

Kayıt Dışı Ekonomiye Engelleme Etkisi: Tüm dünyada yaşanan kayıt dışılık ülke ekonomisi ve gelişimi açısından oldukça önemlidir. Kamu gelirlerinde azalışa neden olan kayıt dışı ekonomi, katılım bankacılığı modeli ile birlikte düşürülebilmektedir. Çünkü katılım bankaları işleyiş olarak kayıt dışılığa aracık etmezler. Fiktif işlemlere aracılık etmemek için gerekli özeni gösteren katılım bankaları, finansman modeli olarak fatura karşılığı işlem yapar ve kayıt dışılığı ortadan kaldırır.

Reel Ekonominin Gelişimine Fon Kullandırarak Katkıda Bulunma: Katılım bankacılığı, ekonomik büyüme için gerekli olan yatırımların yapılmasında, fon sağlayıcı olarak faizsizlik prensiplerine uygun olan her sektörün desteklenmesi ve gelişmesine katkıda bulunurlar. Toplam faydanın artışına destek olarak ekonomik gelişimi destekler.

Krizlerden Etkilenme: Katılım bankaları, bankacılık sektörünün krizden en az etkilenen üyeleridir. Reel ekonomik faaliyetlere aracılık eden katılım bankaları fon kullandırma yöntemlerinin gereği olarak gerçek bir ticari işleme aracılık ettiğinden, ekonomik kriz dönemlerinde ayakta kalmayı başarmıştır. Doğrudan müşteriye verilmeyen finansman

ödemeleri ile ekonominin işleyişini sürdürerek satıcı konumda olan sektöre de katkı sağlamaktadır.

İstihdama Katkı Sağlama: Kamu kesiminin de katılım bankacılığı alanına dahil olması ve hızlı şubeleşmesi, mevcut katılım bankalarının şube ağlarını genişletmesi ve nitelikli personel teminleri istihdam artışına destek olmaktadır.

3.1.3. Katılım Bankacılığının Müşterilerine Sağladığı Avantajlar

Katılım bankaları, konvansiyonel bankaların sağladığı ürün ve hizmetlerin birçoğunu İslami bankacılık gereklerine dikkat ederek müşterilerine sunmaktadır. Faiz hassasiyeti olan kişilerin de yatırıma yönelme, finansman kaynağı ile ev, arsa, araç, mal ve hizmeti satın alabileceği bir bankacılık hizmeti sunmaktadır. Faiz nedeni ile konvansiyonel bankacılıktan uzak duran ancak elindeki kaynak ile kazanç elde etmek isteyen kişi ve kurumlara sağladığı kar ve zarar katılma ürünleri ile getiri sunmaktadır.

Finansman işlemlerinde “akit” esas alındığından, konvansiyonel bankalarda geçmişte yaşandığı gibi kredi geri çağırma, sonradan artırılan faiz oranları gibi durumlar katılım bankacılığı sisteminde karşılaşılması imkânsız durumlardır. Akit ne ise vadenin sonuna kadar aynı şartlarda devam ettirme esastır.

Türkiye’de hemen hemen her konvansiyonel banka müşterilerinden tüm bankacılık işlemleri için komisyon tahsil etmektedir. Günümüz gereği bankacılık işlemleri şubeden ziyade internet ortamında gerçekleştirilmektedir. Ülkemizdeki katılım bankalarının tamamı internet üzerinden yapılan birçok işlemde komisyon tahsilatı gerçekleştirilmemektedir.

Katılım bankaları insanlara bir alternatif olmaya devam etmektedir. Türkiye’de de gittikçe güçlü bir yapıya sahip olan bu bankacılık şekli ilerleyen yıllara daha da etkin bir hal alacaktır.

3.2. KATILIM BANKACILIĞININ KONVANSİYONEL BANKACIKTAN AYRIŞAN YÖNLERİ

Bu iki bankacılık modelinin temel ilkeleri, fon kullandırma yöntemleri ve fon toplama yöntemlerinin tablolar ile karşılaştırmalı analizi aşağıda hazırlanmıştır.

Tablo 4: Katılım Bankacılığı ve Konvansiyonel Bankacılığın Temel İlkeler Bakımından Karşılaştırılması

KONVANSİYONEL BANKACILIK	KATILIM BANKACILIĞI
Paranın değeri zamanla artış gösterir ve bu süreklilik arz eder. Bu artışın kaynağı faizdir.	Para ticarete kullanılan bir araç olarak görülür. Katılım bankalarının faizsizlik prensipleri gerek tüm işlemleri kar zarar ortaklığı şeklinde yapılır ve yapılan ticaret sonrası kar ya da zarar belirlenen oranda paylaşılır.
Konvansiyonel sistemde riskin karşılığı bulunmaktadır. Banka, risk primine göre bir faiz hesaplar ve riske katlanır.	Katılım bankacılığında, yapılan işlemlerde risk tıpkı kazançta olduğu gibi paylaşım esasına göre banka ve mudi arasında paylaşılır.
Konvansiyonel bankacılıkta kural olarak sadece bankacılık mevzuatı esas alınır	Katılım bankaları, faaliyet gösterirken mevzuat ile birlikte dini temelleri de dikkate alarak işlemlerini gerçekleştirir.
Bu bankacılık türünde temel gelir kaynağı faizdir.	Katılım bankalarının temel gelir kaynağı, aracılık ettiği bireysel ya da kurumsal işlemlerden elde ettiği kar payıdır.
Konvansiyonel bankaların piyasaya fon sağlamanın tek yöntemi faizdir.	Katılım bankalarının fon kullandırmaları alım satıma dayalı ticaret ile yapılmaktadır.

Kaynak: Özsoy, Şerafettin(2012: 120): Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş

Tablo 5: Katılım Bankacılığı ile Konvansiyonel Bankacılığın Fon Kullandırma Yöntemleri Bakımından Karşılaştırılması

KREDİ (BORÇ VERME)	TİCARET (MAL ALIM-SATIM)
Konvansiyonel bankalar, müşterilerinin talepleri doğrultusunda, belirli bir vade sonunda anapara ve faizi ile birlikte geri alacak şekilde kredi verirler.	Katılım bankacılığında ise, müşterinin talep ettiği mal ya da hizmet müşteri adına satıcıdan alınır ve müşteriye belirttiği vadede belirlenmiş olan kar payı ile satılır.
Konvansiyonel bankalar kredileri doğrudan müşteri hesaplarına geçerler ve harcama şekline müdahale edemezler.	Katılım bankaları kullandıkları fonu doğrudan malın ya da hizmetin alındığı satıcının hesaplarına aktarırlar.
Konvansiyonel bankalarda kredi işleminde müşterilerinden kredi niteliği olan sözleşmeler alınır ve faizli borç verme şeklinde akit oluşur	Katılım bankaları fon kullandırırken, müşterileri ile yapacakları ticarete istinaden alım satım sözleşmesi akdederek.
Konvansiyonel bankalar, müşterilerinin kredi taleplerini değerlendirirken nerede nasıl kullanılacağı ile ilgilenmezler.	Katılım bankaları, fon kullandırma şekli olarak alım satıma aracılık ettiğinden, müşterilerinin alacağı mal ya da hizmeti inceler, dinen uygunluğunu araştırdıktan sonra aracılık eder.
Konvansiyonel bankalar, verdikleri kredileri vadesi gelmeden kısmen ya da tamamen geri çağırabilirler. 2008 krizinde yaşanmıştır.	Katılım bankalarında fon kullandırmalar bir ticaret akdi olduğundan dolayı ve dinen de akit ne şart ile başladı ise o şekilde devam eder ilkesi gereği geri çağırma söz konusu değildir.

Kaynak: Özsoy, Şerafettin(2012: 120): Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş

Tablo 6: Katılım Bankalarının Katılma Hesaplarının Konvansiyonel Bankaların Vadeli Mevduat Hesapları Karşılaştırılması

VADELİ MEVDUAT HESABI VE FAİZ	KATILMA HESABI VE KAR PAYI
Müşteri belirli bir vadede açtığı mevduat hesabı faiz kazancı elde eder.	Müşteri belirli bir vadede açtığı katılma hesabı için vadenin sonunda kar ya da zarar payı elde eder.
Hesap açıldığından müşterinin vade sonunda alacağı faiz nettir ve değişmez.	Katılım bankalarında, mudî'nin katılma hesabına yatırdığı fonun getirisi vadenin sonunda ortaya çıkar. Katılım bankası mudinin dahil olduğu havuzdan fon kullanarak kar ya da zarar elde eder ve bunu vadenin sonunda hesaplara yansıtır.
Müşteri vade devam ederken parasını kullanamaz, çekim yapamaz. Kullanmak isterse vade bozulur.	Katılım bankalarında, mudiler katılma hesaplarında bulunan fonlarını diledikleri zaman diledikleri miktarda çekebilirler. Çekilen tutarın kar payından vazgeçmiş olurlar. Kalan anapara havuzda değerlendirilmeye devam eder.
Konvansiyonel bankalarda açılmış olan vadeli mevduat hesapları bir risk taşımazlar. Müşteriler anapara ve faiz gelirini risksiz olarak vade sonunda alır.	Katılma hesaplarında net getiri söz konusu değildir. Hatta müşteri anaparasını kaybetme riskini alır. Katılım bankaları ticari faaliyetinden elde edeceği kar ya da zararı müşterileri ile paylaştığından dolayı zarar olasılığı da vardır.
Konvansiyonel bankalar faiz ödemelerini banka karlılığı ile ilişkilendirmezler. Piyasada oluşan faiz oranını referans alırlar. Banka karlılıkları çok yüksek olsa da faiz oranını etkilemez.	Katılım bankaları kar zarar ortaklığı şeklinde çalışırlar. Bunda dolayı müşteri karı doğrudan banka karı ile ilişkilidir. Banka karlılıkları artarsa bu müşteri karlılığına da yansır. Aynı şey zarar içinde geçerlidir.

Kaynak: Özsoy, Şerafettin(2012: 148): Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş

Yukardaki tablolarda katılım bankacılığı ve konvansiyonel bankacılığın çeşitli açılardan karşılaştırılması yapılmıştır. İslami usullere uygun, faiz hassasiyeti ile faaliyet gösteren banka ile konvansiyonel banka arasında işleyiş biçimi, kar mekanizması oldukça farklıdır. Toplumda her iki bankanın da birbirinden farksız olduğunu düşünen bir kesim olması kaçınılmazdır. Ancak bu çalışma boyunca üzerinde durduğumuz faiz hassasiyeti çerçevesinden değerlendirecek olursak, farklılığı anlamak kaçınılmaz olacaktır.

SONUÇ

Katılım bankacılığının çok uzun yıllardır var olduğunu ancak bankacılık sisteminde kendisine yer edinmesinin çok uzun sürdüğü görülmektedir. Dünya da birçok ülkede bankacılık sektörü tamamen katılım bankacılığı ile faaliyet gösteriyor olsa da, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin konvansiyonel bankacılık kültürü uzun yıllardır vazgeçilmezliğini korumaktadır.

Türkiye’de 1985 yılında faaliyete başlayan ÖFK’ ları banka statüsü dışında oldukları için çok fazla büyüme gösteremeyerek adeta yerinde saymışlardır. Yurt içi kurumların güven problemleri, yurt dışı muhabir banka bulunamayışı, geçmişte ülkemizde yaşanan bu tip yapıların iflas bilgileri, kişi ve kurumları uzak durmaya itmiştir. Sonrasında yapılan düzenlemeler ile banka statüsüne kavuşmaları ve bilinirliklerinin artması ile “katılım bankası” unvanı altında faaliyet alanı genişleyen ve saygınlığı artan bir noktaya gelmişlerdir.

Katılım bankaları adeta bankacılık sisteminin eksik kalan parçası gibi sistemin dışında kalan, faiz hassasiyeti nedeni ile atıl duran fonların ekonomiye kazandırılması adına önemli bir konumdadır. Fon kullandırma yöntemlerinin her birinde bir ticari faaliyet olma zorunluluğu sayesinde faturasız işlemlere aracılık etmemekte ve reel ekonomiye kaynak aktarımını sorunsuz yapmaktadır. Bunun yanı sıra faturalı işlemler sayesinde kayıt dışılığında önüne geçerek vergi kaçırılmasını engellemektedir.

Günümüzde uygulanan makro ihtiyati tedbirlerin getirdikleri ile beraber, konvansiyonel bankalarda tıpkı katılım bankaları gibi birçok işlemlerinde ticarete aracılık etmekte ve fatura karşılığı kredi vermektedir.

Katılım bankacılığının ortaya çıkış nedenlerinin en önemlisi dini nedenlerdir. Türkiye’de istatistiksel olarak ülke nüfusunun %99’u Müslüman olmasına rağmen katılım bankalarının ülke içi bankacılık sektöründeki payı hala %8 seviyelerindedir. Kamu kesiminin de sektöre girmesine rağmen bu oran çok düşük kalmıştır.

Katılım bankaları dünya da ve Türkiye’de yaşanan birçok krizden konvansiyonel bankalara göre daha sağlıklı çıkmıştır. Doğrudan reel ekonomiye kaynak sağlayan katılım bankaları kredi geri çağırması yapmadan 2008 krizinde yükümlülüklerini yerine getirmiştir.

Katılım bankacılığına yöneltelen soruların başında , “ neden zarar etmiyor?” sorusu gelmektedir. Mudiler ile kar zarar ortaklığı yapan bankalar genellikle piyasa getiri oranlarına paralel ya da altında getiri sunmaktadır. Kriz dönemlerinde dahi fon havuzlarının karlılığı sorgulanmıştır. Katılım bankaları, basiretli bir tüccar gibi davranmak zorundalardır. Fonlayacağı projenin analizini iyi yaparak, piyasa risklerini gözlemleyerek ve gerçek ticari faaliyete aracılık ederek riskini minimuma indirmektedir. Ayrıca, katılım bankaları tek bir sektör özelinde değil birçok sektöre finansman sağlamaktadır. Kötü senaryoda dahi bu sektör çeşitliliği kredilerin batağa dönüşmesinin önüne geçmektedir. Bir sektörde yaşanan kayıp sadece kar seviyesinin düşmesi ile neticelenecektir.

Sonuç olarak; katılım bankaları, fon toplama ve fon kullandırma yöntemlerinin çeşitliliği sayesinde konvansiyonel bankalar ile rekabet gücü yüksek seviyelere gelebilecek durumdadır. Türkiye gibi dini olgulara bağlı, faiz hassasiyeti yüksek bir toplumda bilinirliği artırarak

bankacılık sektöründeki payını yukarılara taşımak adına daha çok tanıtım ve bilinirliği artırıcı eylemler yapılmalıdır.

Örneklendirmek gerekirse, Mevzuat gereği leasing işlemi için konvansiyonel bankaların doğrudan yetkisi bulunmamaktadır. Bu işlem için kurdukları bir leasing şirketi ile işlem yapabilirken, katılım bankaları çalışma şeklerinden dolayı leasinge aracılık edebilmektedir. Ancak bunun bilinirlik düzeyi düşük olduğundan dolayı talep yaratmada sorun yaşamaktadır.

Dünya’da ve Türkiye’de bankacılık sektörünün vazgeçilmez bir parçası olan katılım bankacılığının sunduğu fon toplama ve kullandırma ürünlerinin bilinirliğinin artırılması gerekliliği kaçınılmazdır.

ÖZET

Ülkemizde ve dünyada halen gelişimini sürdüren faizsiz bankacılık sistemi, dini gerekçeler başta olmak üzere sosyal ve ekonomik nedenlerle finans sistemine girememiş olan fonların piyasaya aktarılması ve atıl duran bu kaynaklar ile fayda sağlanması amacı ile doğmuş ve konvansiyonel bankacılığa alternatif olmuştur.

Faizsiz bankacılığın temelleri ilk etapta Müslüman olan ülkelerde atılmış olsa da ilerleyen dönemlerde tüm dünyaya yayılmış ve birçok kurum faaliyet göstermeye başlamıştır. Ülkemiz 1975 yılında İslam Kalkınma Bankası'nın kurucu ortağı olarak adım atmış ve 1983 yılında bakanlar kurulu kararı ile "Özel Finans Kurumları" faaliyet geçmiştir ve İslami finans modeline göre hizmet vermeye başlamıştır. 2006 yılından itibaren ise ÖFK' ları " Katılım Bankası" statüsü kazanmıştır.

Bu çalışmamın amacı, ülkemizde faaliyette bulunan katılım bankalarının, tasarruf sahipleri ve fon talep edenleri birbirleri ile hangi yöntem ve esaslar çerçevesinde karşılaştırdıkları, hangi ürünlerini kullanarak taleplere karşılık verdiğini detaylandırmaktır. Faizden uzak kalmak isteyen kişi ve kurumların konvansiyonel bankacılık anlayışından uzak faiz hassasiyeti ile faaliyet gösteren katılım bankaları ile konvansiyonel bankaların farklılıklarını ortaya koymak, fon toplama ve fon kullandırma yöntemlerinin işleyiş biçimlerinin detaylarının teorik incelemesidir.

Sonuç olarak, katılım bankacılığı ve konvansiyonel bankacılık sistemi şeklen benzer vaziyette görünseler de işleyiş bakımından temel farklılıklar bulunmaktadır. Kar/zarar ortaklığı prensibine göre faaliyet yürüten katılım bankalarının hem içinde yer aldığı bankacılık sektörüne hem de ülke ekonomisine doğrudan katkısının yüksek olduğu görülmektedir. Karlılık düzeylerinin artışı ve kamunun da katılım bankacılığı alanında faaliyete başlamış olması tablonun daha da iyimse bir hal almasına sebep olmaktadır. İslamiyet'in gereklilikleri ile ürün gamı düşük gibi görünse de birçok işleme aracılık edebilecek, temel bankacılık hizmetlerini müşterilerine sunabilecek donanım ve ürüne sahip oldukları açıktır.

Anahtar kelime:

Katılım Bankacılığı, Faizsiz Bankacılık, Fon toplama ve Fon Kullandırma Yöntemleri

ABSTRACT

The interest-free banking system, which is still developing in our country and in the world, was born with the aim of transferring the funds that could not enter the financial system due to social and economic reasons, especially religious reasons, to the market and to benefit from these idle resources and became an alternative to conventional banking.

Although the foundations of interest-free banking were first laid in Muslim countries, it later spread all over the world and many institutions began to operate. Our country stepped in as the founding partner of the Islamic Development Bank in 1975, and with the decision of the Council of Ministers in 1983, "Special Finance Institutions" began to operate and began to provide services according to the Islamic finance model.

The purpose of this study is to detail the methods and principles by which participation banks operating in our country compare the savers and fund requesters with each other, and which products they use to respond to the demands. It is the theoretical examination of the details of the functioning of fund collection and fund allocation methods, to reveal the differences between participation banks and conventional banks operating with interest sensitivity far from conventional banking understanding of individuals and institutions who want to stay away from interest.

As a result, although participation banking and conventional banking system appear to be similar in form, there are fundamental differences in terms of functioning. It is seen that participation banks operating according to the profit/loss sharing principle have a high direct contribution to both the banking sector in which they are involved and the national economy. The increase in profitability levels and the fact that the public sector has started to operate in the field of participation banking cause the picture to become even more optimistic. Although the product range seems low with the requirements of Islam, it is clear that they have the equipment and products that can mediate many transactions and provide basic banking services to their customers.

Keyword:

Participation Banking, Interest Free Banking, Fund Collection and Funding Methods

KISALTMALAR

BDDK	:Bankacılık D�zenleme ve Denetleme Kurumu
BSMV	:Banka Sigorta Muamele Vergisi
İKB	:İslam Kalkınma Bankası
KDV	:Katma Değer Vergisi
KKDF	:Kredi Kaynak Destekleme Fonu
M.Ö	:Milattan �nce
TKBB	:Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	:Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
SGK	:Sosyal Güvenlik Kurumu
ÖFK	:�zel Finans Kurumu
VKŞ	:Varlık Kiralama Şirketi

TABLÖLÄR LİSTESİ

- Tablo 1** : Türkiye’deki Katılım Bankalarının Şube Sayıları
- Tablo 2** : Katılım Bankalarının 2023 Mart Dönemi Başlıca Göstergeleri
- Tablo 3** : Sukuk ve Bono Karşılaştırması
- Tablo 4** : Katılım Bankacılığı ve Konvansiyonel Bankacılığın Temel İlkeler Bakımından Karşılaştırılması
- Tablo 5** : Katılım Bankacılığı ile Konvansiyonel Bankacılığın Fon Kullanırma Yöntemleri Bakımından Karşılaştırılması
- Tablo 6** : Katılım Bankalarının Katılma Hesaplarının Konvansiyonel Bankaların Vadeli Mevduat Hesapları Karşılaştırılması

KAYNAKÇA

- AKGÜÇ, Öztin, (1989): 100 Soruda Türkiye'de Bankacılık, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- AKIN, Cihangir, (1986): Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma, Kayıhan Yayınları, İstanbul.
- AKTEPE, İshak Emin & Odabaşı, Mehmet(2012): Faizsiz Bankacılık Standartları, İstanbul: TKBB Yayınları.
- AKTEPE, İ. E. (2013): Sorularla Katılım Bankacılığı. İstanbul: TKBB Yayınları.
- ARSLAN, Emre Can(2017): Katılım Bankacılığı Sisteminin Türkiye Ekonomisine Katkıları, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul
- BAŞGÜMÜŞ, Abbas, (1997): "Özel Finans Kurumlarının Sermaye Piyasası İçindeki Yeri", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- BAYINDIR, Servet(2005): İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık, İstanbul: Rağbet Yayınları
- BİLGE, Fatih(2015): Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık Uygulamaları ve 2008 Küresel Finansal Krizi Sürecinde Faizsiz Bankaların Konvansiyonel Bankaların Performansı Üzerine Bir Analiz, Yayımlanmamış Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Düzce.
- COŞKUN, Alper(2008): Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Yeri ve Önemi, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Politikası Anabilim Dalı, İstanbul
- CİNBAŞ, Kadir Zafer, (2018): Katılım Bankacılığında Fon Toplama Ve Fon Kullandırma Yöntemleri Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- ÇİZAKÇA, Murat, (1999): İslam Dünyasında ve Batı'da İş Ortaklıkları Tarihi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul
- DİKKAYA, Mehmet, KUTVAL, Yunus, (2014): Katılım Bankacılığı Türkiye Örneği, Savaş Yayınevi.
- DOĞAN, Sibel, (2008): Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- EKEN, Mehmet Fehmi, (2005): Faizsiz Bankacılık Modelleri ve Türkiye Uygulamaları, T.C. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- EKEN, Mehmet Fehmi & Köroğlu, Yusuf(2008): Sukuk: Kira Sertifikaları, İstanbul:TKBB Yayınları.
- ERDOĞAN, Doğa(2011): Katılım Bankacılığı ve Türk Ekonomisine Katkıları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Projesi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı, İstanbul.
- ESKİCİ, Mustafa Mürsel, (2007): Türkiye'de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankaları'nın Müşteri Özellikleri, Süleyman Demirel Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

KALAÇ, E. (2000): Türk Mali Piyasalarında Özel Finans Kurumlarının Yeri, YTÜ Bitirme Ödevi, İstanbul.

KARABACAK, Alper,(2015): Katılım Bankacılığı Ürün Ve Hizmetleri Kapsamında Türkiye'deki Sukuk Uygulamaları Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Turgut Özal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

SÖYLER, İlhami, (2014): Hukuki ve Mali Boyutlarıyla Sukuk (Kira Sertifikaları), Gazi Kitabevi, Ankara.

ŞAHİN, Ekrem, (2007): Türkiye’de Dünden Bugüne Katılım Bankaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ODABAŞI, Mehmet(2010): Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı, İstanbul: TKBB Yayınları.

ÖZTOP, Fahri, (2006): Özel Finans Kurumlarının Vergilendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

ÖZSOY, İsmail(1994): Faiz ve Problemleri, İzmir: Nil Yayınları.

ÖZSOY, İsmail(2012): Türkiye’de Katılım Bankacılığı, İstanbul: TKBB.

Özsoy, Şerafettin(2012): Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş, İstanbul: Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.

TABAKOĞLU, Ahmet, İslam ve Ekonomik Hayat, Diyanet İşleri Yayınları, Ankara, 1988

TAKAN, Mehmet, (2002): Bankacılık, Teori, Uygulama ve Yönetim, 2. Baskı, Ankara.

TANAYDI, Yasincan(2016): Türk Katılım Bankacılığının Kurumsal Performansı ve Sürdürülebilir Rekabetteki Strateji Hedefleri; Türkiye Uygulama Örnekleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Konya.

Taş, Cesurhan, (2021) FAİZ SORUNLARI VE KATILIM BANKACILIĞI – Sahipkiran Stratejik Araştırmalar Merkezi – SASAM (sahipkiran.org)

TOK, Ahmet, (2006) : Türk Hukukunda Katılım Bankalarının Fon Toplama ve Kullandırma İşlemleri ile Klasik Bankacılık İşlemleri, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

TUNAY, K. Batu, (2005):Finansal Sistem Yapısı, İşleyişi, Yönetimi ve Ekonomisi, Birsen Yayınevi, İstanbul

TUNÇ, Hüseyin, (2010): Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Uygulaması, Nesil Yayınları, 8.baskı, İstanbul

TÜRKMENOĞLU, Rüveyde Ebru, (2007): Katılım Bankacılığı ve Türkiye'deki Finansal Yapı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale

USTAOĞLU, Didar(2014): Türkiye’de Katılım Bankacılığı Sektördeki Yeri ve Önemi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilimdalı, Aydın.

Yararlanılan İnternet Kaynakları;

Albaraka.com.tr

Kuveytturk.com.tr

Ziraatkatilim.com.tr

https://sahipkiran.org/2021/11/23/faiz-sorunsali-ve-katilim-bankaciligi/#_ftn11

bddk.org.tr

tkbb.org.tr

tcmv.gov.tr